

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING

OOST EN WEST

„Het Koloniaal belang is een algemeen Nederlandsch belang”.

Opgericht door Kolonel G. E. V. L. van Zuylen, 21 Maart 1900.

KANTOREN:

HOOFDBESTUUR . . . . . HEULSTRAAT 17, DEN HAAG.
 INLICHTINGENDIENST . . . . . TELEFOON 4519.

KOLONIAAL

ARBEIDS- EN INFORMATIE-BUREAU „OOST EN WEST”:
 TIJDELIJK HEULSTRAAT 17, DEN HAAG, TEL. 4519.

MEDEDELINGEN of INGEZONDEN STUKKEN.
 moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie”, en gezonden aan de Presidente: HEERENGRACHT 7, DEN HAAG.

Voor Administratie en Verandering van Woonplaats wende men zich tot den Administrateur: HEULSTRAAT 17, Tel. 4519.
 Voor Advertentiën tot de DRUKKERIJ TEN HAGEN, NOBELSTRAAT 20, Telefoon intercomm. 2793, beiden DEN HAAG.

DE AMSTERDAMSCH E MAATSCHAPPIJ VAN LEVENSVZERZEKERING

AMSTERDAM, Heerengracht 414 - SOERABAJA, Societeitstraat.

Kapitaal-Verzekering   Rente-Verzekering.

Venduhuis „DIE HAGHE”
 SCHEVENINGSCH E VEER 21 - TELEFOON 6153 - DEN HAAG

Dagelijks gelegenheid tot inbreng van goederen ter publieke veiling. Men betaalt 4 pct van de opbrengst der verkochte goederen. De Directie: H. KRUK.

Uitnoodiging.
 Van de Afdeling Amsterdam:
 LEZING van den heer C. LEKKERKERKER, uit Leiden, op Vrijdag 16 November 1917, in het American-Hotel (ingang Marnixstraat) te Amsterdam. — Aanvang 8 uur.
 Onderwerp: De Islam en diens invloed in onze Koloniën.

Uitnoodiging.
 Van de Afdeling 's-Gravenhage:
 Vrijdag 23 November a.s. zal de Heer W. J. H. L. L. L., oud kolonel der artillerie O. I. L., in de zaal der Oranje-Sociëteit, Prins Hendrikplein, Den Haag, een voordracht houden over „Oud en Nieuw Hindoeïsme in den Ned. Indischen Archipel”, met lichtbeelden.
 Toegangskaarten voor de leden met introductie(s) zijn van af Maandag 12 November a.s. tot en met Dinsdag 20 Nov. d.a.v. verkrijgbaar bij den Secretaris, Laan van Meerdervoort 187, van 10—12 en van 2—4 uur.
 Ook kunnen deze kaarten schriftelijk worden aanvraagd.

In deze lezing zullen de beide groote Hindoe-gods-tenen in hun oorspronkelijk wezen worden ver-eld en zal men, aan de hand van eenige seriën-lichtbeelden, kennis maken met het Hindoe-pan-theon en met diverse Hindoe-bouwwerken, beelden en versierselen, waarbij tevens enkele Hindoe-fabels zul-ven worden geïllustreerd, waarna de spreker zich voorstelt den invloed te behandelen, dien het Hin-

doeïsme op enkele groepen van onze Archipelbewo-ners heeft uitgeoefend, hoe deze leer heden ten dage nog op Bali voortleeft en aldaar in de maatschappelijke instellingen, zeden, gewoonten en ge-bruiken der Baliërs tot uiting komt.

Stemmen uit de Eur. pers in Ned.-Indië.

Cultures in Palembang.
 De correspondent van het Soer. Hbl. deelt een en ander mee over de cultures in Palembang.
 „Waar gesproken wordt van Palembang als cultuurland, wordt daarmee steeds bedoeld het bovenstroomgebied van de Moesi en hare zeer belangrijke zijrivieren”, aldus schr.
 In de benedenlanden toch worden slechts bij uitsondering werkelijk mooie gronden aangetroffen, die niet te lijden hebben van overstromingen. Of-schoon er in de benedenlanden uitgebreide erfpachtsgronden uitgegeven zijn, schijnt het groot-kapitaal luiverig om de risico op zich te nemen.
 De gronden van uitstekende hoedanigheid langs de kust, zijn vanwege het brakke water alleen ge-schikt voor klappercultuur. Werkvolk is er moeilijk te krijgen, zoodat men op invoer van arbeidskrachten bedacht zou moeten zijn.
 Hoewel door inpoldering buitengewoon rijke gronden verkregen zouden kunnen worden, waarop elke laagland-cultuur met kans op goeden uitslag gedreven zou kunnen worden, zal de vraag naar gronden in de laaglanden gering blijven, zoolang er in de hooger gelegen streken, waar men de risico van het poldersysteem niet heeft te dragen, nog uit-stekende gronden te verkrijgen zijn.
 De grond tusschen de kuststrook en het boven-Moesi-stroomgebied is meestal van weinig waarde.
 „Uitgemergeld door inlandschen roofofbouw, de plaats der vroegere wouden thans ingenomen door onafzienbare alang-alang-velden, waar telkenjare in den drogen moesson de moedwillig veroorzaakte bran-

den onberekenbare schade veroorzaken aan het in den westmoesson opgeschoten houtgewas en de nog overeind staande bosschen, de humuslaag immer door vuur vernield, geeft het geheel geen opgewekten in-druk.” Daarbij zijn de gronden op de lage heuvel-reeksen op geringe diepte zeer ijzerhoudend en boezemen daardoor den planter weinig vertrouwen in.
 Het watergebrek in den drogen tijd is mede een groot gevaar voor het mislukken van ondernemingen. Daar het slaan van Nortonpompen en het boren naar artesisch water tot nu toe zonder gevolg gebleven is, zou in het gebrek aan water alleen voorzien kunnen worden door het aanleggen van dure waterleidingen. Toch treft men in de nabijheid van de hoofdplaats een drietal ondernemingen aan van klappers, rubber en koffie.
 Aan de kust doet de cocospalm het het best en geeft een mooie vruchtdracht, terwijl in de midden-strook nauwelijks tien procent van den aanplant vrucht gaat dragen.
 Koffie voert er als regel een kwijnend bestaan, tenzij men de hand heeft kunnen leggen op een strookje aangesluden grond, hoog genoeg gelegen om geen last te hebben van de jaarlijksche over-stroomingen.
 Serehgras kan bij een degelijke grondbewerking goede resultaten geven.
 Tot verbazing van menig landbouwer groeit rub-ber overal welig. Of het hooge ijzergehalte van den bodem later merkbaren invloed zal hebben op de productie der boomen, is een vraag, die nog niet be-antwoord kan worden.
 Beslaat de Europeesche cultuur in de beneden-landen slechts bij elkaar 500 bouws, in het boven-stroomgebied is het geheel anders; daar treffen we op de hellingen van den Dempo en Boekit Kaba en de uitloopers dezer gebergten een flink aantal koffi-ondernemingen van de Koloniale Bank, de firma Neumann en Co. en het Ned. Ind. Landb. Syndicaat.
 De firma Neumann en Co., die blijft vasthouden

Men vrage prospectus voor het doen uitvoeren volgens teekeningen en bestek van inwendige verbouwingen, sani-taire en electr. installaties, enz.

N.V. voor Binnenhuis-architectuur en Meubelkunst
CORN. VAN DER SLUIJS
 Directeur.
 Oude Molstraat 12 f Den Haag Telefoon 4782

Geheele wooninrichtingen, Meubels naar eigen ontwer-pen, Stoffen, Behangsels, Ta-pijten, Lampen, enz.

AU BON MARCHÉ

A. DE VRIES & ZONEN - Opgericht 1879.

DEN HAAG - AMSTERDAM - ROTTERDAM - UTRECHT - BAARN
Indische Uitrustingen voor Dames en Heeren.
 VRAAGT ONZE GEÏLLUSTREERDE PRIJSCOURANT.

aan koffie, welke haar het vorig jaar een vijftigtal procenten dividend deed verdienen, ging in weerwil van de slechte tijden over tot de opening van 2 nieuwe ondernemingen. Robusta speelt in haar cultuur een groote rol, doch ook Javakoffie wordt niet verwaarloosd.

Bij de Koloniale Bank staat de opening van een onderneming voor kinacultuur op de westhelling van den *Dempo* op het programma.

Aan het Landb. Syndicaat, de z.g. kongsi-Colijn, welke in de bovenlanden de beschikking heeft over 34 erfpachtsperceelen, wordt het voornemen toegevoegd om de onderneming Padang Karet 500 bouws met koffie en 500 bouws met thee te willen beplanten.

De Regeering en haar ambtenaren.

De hoofdredacteur van „*De Indiër*” is ontevreden over de houding van resident van Aals t. Wat is toch het geval.

De richting, waarin de regeering op staatkundig terrein wenscht te gaan is die van het brengen van volksinvloed op het plaatselijk en daardoor op het algemeen bestuur. Een wetsontwerp is in voorbereiding om het kiesrecht voor de gemeenteraden te geven aan een groep van ontwikkelde inlanders en, volgens de *N. Rott. Crt.* sprak de minister van koloniën bij de behandeling der laatste begroting de volgende woorden: „De bevolking dient in de gewestelijke raden werkelijk vertegenwoordigd te worden. Een wetsontwerp voor de reorganisatie is in voorbereiding. In de regentschapsraden dienen alle groepen der bevolking vertegenwoordigd te zijn, niet uitsluitend de inlandische belangen.”

Waar de minister aldus spreekt, mag men verwachten, dat de bestuursambtenaren zullen medewerken en elke poging in de aangegeven richting zullen steunen. Daarom verdient het opmerking, dat de resident van Soerabaja in de rede, waarmede hij de afgevaardigden naar het laatst gehouden decentralisatie-congres verwelkomde, blijk gaf van „een gedachtenrichting, volkomen tegenovergesteld aan de richting, waarin de regeering wenscht te gaan.”

„Wij vragen” — aldus genoemd blad — „wat er van de medewerking van dezen ambtenaar is te wachten, wanneer de uitvoering geschieden moet van het brengen van volksinvloed op het bestuur”. Iemand, die aldus optreedt, kan onmogelijk van ganscher harte die medewerking verlenen en zal zijn, wat van Kol noemt een lauwhartig en bureaucratisch toepasser.

Wil de regeering dat haar politiek zal doorgevoerd worden en wil ze voor teleurstellingen bespaard blijven, dan zal zij een verandering dienen te brengen in den geest van haar ambtenaren. „Die geest is in verschillende dienstakken niet alleen behoudend, maar tegenover de nieuwe maatregelen zelfs reactionair. En tegenwerking kan een reactie verwekken, die te ernstiger moet zijn naarmate de hoop van de bevolking dieper is.”

„Geen ambtenaren ter uitvoering van een nieuwe koers, die met hand en tand vasthouden aan datgene wat zij moeten wegwerpen.”

Het Staatsmijnbedrijf in Djambi.

In de *Sum. Post* bespreekt B l a n d a naar aanleiding van het mijnbedrijf in *Djambi* de vraag of staatsontginning dan wel particuliere de meest gewenschte is, niet speciaal voor *Djambi*, maar voor Indië in het algemeen.

Hij begint met na te gaan, hoe de houding van Minister P l e y t e geweest is in zake de exploitatie in *Djambi* en vindt diens houding niet alleen teleurstellend na het votum van 15 November 1915, waarbij de Kamer zich voor een lands-petroleumontginning uitsprak, maar oordeelt, dat die bewindsman eigenlijk niet weet wat hij wil.

Toen hij, na anderhalf jaar gezwegen te hebben, tot spreken werd gedwongen, antwoordde hij doodleuk: „Men was in Indië niet ingeschoten op staatsontginning, en na de zaak met ernst te hebben onderzocht, kwam men tot de conclusie dat landsontginning van petroleum geen aanbeveling verdient.”

Bij de daarop gevolgde besprekingen werd het denkbeeld van gemengd bedrijf en van zuiver particuliere ontginning weer naar voren gebracht in verband met den opstand in *Djambi*. Van meer dan een zijde werd beweerd, dat, indien in 1913 de ontginning in *Djambi* aan de daarvoor in aanmerking komende gegadigden gegund was, de opstand nimmer zou zijn uitgebroken. Door het reusachtig bedrijf, dat er dan reeds geweest zou zijn — er werd immers beweerd, dat de Koninklijke het jaar tevoren reeds gereed stond om onmiddellijk het bedrijf met kracht ter hand te nemen en een groote petroleumstad aan de *Batang Hari* te doen verrijzen — zou meer welvaart in het gewest gekomen zijn en de onruststokers niet veel succes gehad hebben.

„Hoevelen in ons land zullen, met het Hbld., dien tegenvaller der Koninklijke met haar grootsche plannen in *Djambi* betreurde hebben en nu van meening zijn, dat bestending van den sedert, en als gevolg daarvan, ingetreden feitelijken stilstand, ten nadeele van de ontwikkeling van het land zelf, waarvan de waarde vooral als bevredigings-factor niet onderschat mag worden, niet langer mag voortduren?”

Tegen het votum van 1915 begon al spoedig een

reactie, die gestadig in kracht won. Prof van Blom begon met een artikel in *De Gids*; de hr. W e n c k e b a c h volgde in het Indisch Genootschap. „Toen het contract met de Koninklijke van de baan was, stond een keur van bezettingstroepen reeds gereed om de begeerde stellingen te bezetten.” Als hoofdbezwaar tegen den staatsbedrijfsvorm gold, „dat de Regeering niet tegen hooge rente geleend kapitaal moet wagen in ondernemingen, waarvan de rentabiliteit niet verzekerd is, waar zij het middel bij de hand heeft om, zonder risico, zich een belangrijk aandeel in de winst te verzekeren” door toepassing van het gemengd bedrijf, welke bedrijfsvorm aantrekkelijk is voor de voorstanders van het particulier en van het staatsbedrijf. Door den ingenieur W e l l e s t e i j n werd in de *Vragen des Tijds* uiteengezet, dat het nadeel is aan den kant van laatstgenoemden bedrijfsvorm. Volgens den hr. A l b a r d a is het gemengd bedrijf alleen dan aan te bevelen, indien staatsexploitatie onmogelijk is.

En het blijft een feit, dat bij het gemengd bedrijf van de netto-opbrengst de tantiemes voor de directeurs en commissarissen en de dividenden van de aandeelhouders af moeten, terwijl bij staatsontginning de geheele netto-winst in de staatskas vloeit.

Voor- en tegenstanders van staats-exploitatie staan dus weer scherp tegenover elkaar.

Prof. Ir. R. W. v a n d e r V e e n heeft zich met zijn artikel „De wijziging der Indische Mijnwet” in *De Ingenieur* ook in den strijd gemengd. Volgens dezen practischen geleerde is er sedert eenige jaren het streven merkbaar, den particulieren mijnbouw stelselmatig tegen te gaan, hetzij door het op de lange baan schuiven en afwijzen van concessieaanvragen en aanvragen tot exploitatie-vergunning, hetzij door het reserveren van een steeds toenemend oppervlak van Nederlandsch-Indië voor het Gouvernement zelf. Waar de neiging bestaat voor staats-exploitatie en -ontginning van alle minerale rijkdommen in Indië en de Tweede Kamer aan deze strooming geen weerstand kan bieden, daar is het naar de meening van dezen geleerde zaak, „dat allen, die door hun werkkring practische ervaring op het gebied van den mijnbouw hebben opgedaan, den voorthollenden theoretici wijzen op de struikelblokken, waarover ze practisch den hals zullen breken, terwijl door hen de toekomst van het mijnbouwbedrijf en dus een deel van de toekomst van Nederlandsch-Indië zeer groote schade zal ondervinden.”

Het oordeel van Prof. v. d. V e e n, die door zijn werk in Z.-Amerika, Duitschland, Spanje en Britsch-Indië practische ervaring op het gebied van den mijnbouw heeft opgedaan en die in 't algemeen tegen staatsmijnbedrijf stelling neemt, verdient zeker wel eenige aandacht.

Alle mijnwetgevingen gaan uit van het beginsel het algemeen belang zoo goed mogelijk te dienen. Hoofdzaak van die wetgeving is dus de regeling van de belangen tusschen ontdekker of zich aanbiedend ontginner en de gemeenschap.

Heeft de Staat aan den eenen kant te zorgen, dat de ontdekker aangemoedigd wordt en er belang bij heeft te ontdekken, te prospecteeren en te onderzoeken door hem het geheele of gedeeltelijke bezit of de concessie tot ontginning zijner ontdekking te verzekeren, teneinde hem schadeloos te stellen voor de risico, die hij in de meeste gevallen loopt, aan den anderen kant moet de gemeenschap zooveel mogelijk nut en voordeel zien te verkrijgen van den eenmaal gevonden rijkdom, en acht ze de indirecte voordeelen niet voldoende, zoo moet ze directe voordeelen zien te behalen en tevens toezien, dat de ertsreserve niet door onzinnige ontginning en rooibouw met gering nuttig effect wordt verkwest. Doch steeds late ze den ontdekker zooveel over, dat anderen na hem geprikkeld worden zijn voorbeeld te volgen.

Het is de taak van den Staat dien rijkdom, die aan de gemeenschap behoort, zoo voordeelig mogelijk te kapitaliseeren of door verschillende concessies uit te geven aan de meestbiedenden, dan wel door zelf de exploitatie ter hand te nemen.

In het algemeen kan, volgens prof. v. d. V e e n vastgesteld worden, dat staatsontginning slechts in

Mej. J. DUSAULT en Mevr. C. M. SANDBERG-VAN REEDE,

SPRAAKLEERAREN TE

AMSTERDAM, 582 Keizersgracht, Tel. N 2916

behandelen alle spraakstoornissen in den ruimsten zin des woords en geven, zoo noodig, aan patiënten gelegenheid tot inwoning gedurende de kuur.

Voor predikanten, juristen, militairen en voor hen die voor hun beroep veel moeten spreken worden met September Cursussen geopend, met twee lessen per week.

C.L. BOUCHER
WOONT
PAPESTRAT 11
SPECIALITEIT IN:
AMERKAANSCH KANTOOR
ARTIKELN - VULPENHOUDERS
BOEKBINDERIJ - BOEKDRUKKERIJ
STEMPELINRICHTING

Middelbare School v. Handel en Administratie,
LAAN v. MEERDERVOORT 104 - 's-GRAVENHAGE.

EXTERNAAT en INTERNAAT.

AFD. A. Bijzondere Middelbare Handelsschool met als onderbouw eene H.B.S. met 3 j. cursus. Bij beschikking van Z. Exc. den Min. van Binnenl. Zaken gelijkgesteld met de openbare handelsscholen te Amsterdam, Rotterdam, etc.

AFD. B. Bijzondere Hoogere Burgerschool met 5-jarigen cursus. Eveneens officieel als zoodanig erkend.

De 1e en 2e klasse van de beide richtingen vallen samen, zoodat over de keuze Handelsschool of H.B.S. 5-j. c. eerst beslist behoeft te worden na het afloopen der 2e klasse.

De school wordt ook door Meisjes bezocht.
Prospectus en inlichtingen bij den Directeur
F. TIJMSMA.

GESCHER & KEMPER

.... Vlamingsstraat 22 ....

TAPIJTEN-KARPETTEN

Onovertroffen Collectie.

Mevrouw!

Indien U niet tevreden is over Uw leverancier, bel dan even op

No. 2508 Haag.

Het bestaan onzer firma sedert 1862, waarborgt U een solide bediening.

L. A. Biesmans, fa P. Kok.

Spekslagerij. Groenmarkt 38.

Luxe Brood- en Banketbakkerij

Willem Renout

Spuistraat 184-186 - Tel. N. 1892 - Torensteeg 7.

AMSTERDAM

Au Corset Gracieux.

G. W. COPPERS.

DEN HAAG,
Spuistraat 36, Telef. 3334.
Piet Heinstr. 107, Telef. 1723.
ROTTERDAM,
Hoogstraat 334, Telef. 6474.
ARNHEM,
Ketelstraat 24, Telef. 1495.
DORDRECHT,
Voorstraat 289, Telef. 1146.
LEIDEN,
Maarsmanssteeg 23, Telef. 577.

Grootste en meest uitgebreide Corsetten-Magazijnen zoowel in de goedkoopere als duurste soorten.

Windsheimer
Mineraalwater

HOOFDDEPÔT VOOR NEDERLAND
A. LE BELLE AMSTERDAM
VROLIKSTRAAT 128
TEL. Z. 4265-6990

zeer bijzondere gevallen goede uitkomsten opgeleverd heeft. En hij waarschuwt er tegen om staats-exploïtatie van mijnen op één lijn te stellen met die van spoorwegen, posten, telegrafie, enz., waarbij het algemeen belang zwaarder weegt dan het financieel rendement.

Bij ontginning van een delfstof echter is het algemeen belang er bij gebaat, die delfstof tegen den laagst mogelijken prijs te verkrijgen door een in alle opzichten concurrerende exploitatie.

„De ijver der directie en beampten moet tot het uiterste gespannen kunnen worden door deelneming aan de voordeelen, snelle besluiten moeten genomen, snel moet er gehandeld kunnen worden. Maar vooral de machtige factor van het eigenbelang moet meewerken om de gunstigst mogelijke resultaten te krijgen.” De Staat met zijn bureaucratische inrichting is daartoe niet het geschikte lichaam en het Indische Gouvernement vormt hierop niet een gunstige uitzondering. En voordat dit als bedrijfs-leider zal kunnen optreden, „kunnen alle mineralen, die Indië bezit, in particuliere ontginning gewonnen, reeds een zoodanig profijt met rente op rente aan de gemeenschap hebben opgebracht, dat daartegenover de winst door staatsexploïtatie behaald, in het niet valt.” In het mijnbedrijf, zoowel als bij de exploratie kan de hefboom van het eigenbelang niet worden gemist. Als voorbeeld haalt prof. v. d. Veen o.a. aan de petroleumontginning in Baku, dat eerst sinds 1877 is begonnen te produceren, toen het staatsmonopolie opgegeven werd.

En in landen, zooals Indië, waar nog bijna niets van den ondergrond bekend is, kan geen twijfel bestaan tusschen Staat en particulier. De Staat moet teneinde zoo spoedig mogelijk de ontbrekende kennis te krijgen, zooveel mogelijk exploïteren en laten exploïteren. En daar de exploratie een loterij is met weinig groote prijzen en veel nieten, kan de Staat, die slechts voor een zeer klein deel ter hand nemen. Zoolang het uitzicht op groote winst bestaat b.v. door toekenning van concessie tot ontginning, zal de hefboom van het eigenbelang bij exploratie krachtig werken. En eerst als de ontdekker er van afziet van zijn ontdekking gebruik te maken, mogen anderen in aanmerking komen. Dit beginsel zal door Nederland over boord worden gezet, en eigenlijk houdt het Ind. Gouvernement met dezen economischen factor geen rekening in de praktijk, daar het reusachtige gebieden voor staatsexploïtatie gereserveerd heeft, terwijl het personeel van het Mijnwezen in afzienbare tijd geen honderdste deel er van intensief zal kunnen exploïteren. En intusschen ligt de mineraalrijkdom renteloos en wordt wellicht verspild, daar het niet zeker is, dat nu sterk gevraagde producten dit over 50 jaren ook nog zullen zijn.

De schr. wijst dan op het rapport van de heeren A b e n d a n o n en prof. Vermaes over het voorkomen van nikkel in *Midden-Celebes*. In plaats van dit reusachtige terrein open te stellen voor exploratie en exploitatie, stuurt het Mijnwezen er één mijningenieur op af.

„Eerst als duizenden en duizenden exploraties zullen zijn uitgevoerd, waarvan de meesten zullen mislukken, eerst als honderden ontginningen zullen zijn begonnen, waarvan misschien één tiende zal renderen, en zodoende het geheele gebied van Ned.-Indië voet voor voet zal zijn afgezocht, zullen we ons eenigszins een oordeel kunnen vormen over den mineraalrijkdom van Indië.”

Ergo geen Staatsmijnbedrijf, behoudens in bijzondere gevallen, waartoe het mijnbedrijf in *Djambi* niet behoort.

Suriname.

Aan Dr. G. Stahel, plantkundige bij het Landbouwdepartement in Suriname, was een betrekking in Nederlandsch Oost-Indië aangeboden. Zooals bekend, heeft Dr. Stahel in den korten tijd van zijn verblijf zich buitengewoon verdienstelijk gemaakt door zijne studiën, in het bijzonder betreffende de plantenziekten.

In „De Surinamer” van 2 Augustus vinden wij nu het volgende bericht:

„Naar wij met groote voldoening vernemen, is de heer Dr. Stahel, tijdelijk plantkundige alhier, op zijn voornemen teruggekomen, om onze kolonie te verlaten en een nieuwe betrekking in Oost-Indië te aanvaarden.

Dat de kolonie in het bezit zal blijven van dezen onvermoeiden en kundigen werker, hebben wij ook te danken aan eenige planters, die niet alleen met woorden, maar ook met daden Suriname hebben behoeft voor zulk een groot verlies, als het weggaan van Dr. Stahel wezen zou.

Een mooi voorbeeld van samenwerking voor het algemeen welzijn, dat, naar wij verhopend, door menig ander feit zal worden gevolgd.”

„Suriname” van 28 Augustus deelt mede, dat Dr. Stahel het aanbod van Salatiga telegrafisch heeft afgeslagen en nog 8 jaar in Suriname zal blijven. Het Bestuur zal hem een salaris van f 6000 verzekeren en het selectie-fonds — een stichting van de Surinaamsche Landbouwvereniging — zal er f 2000.— bij doen.

„De Surinamer” van 5 Augustus schrijft:

„De Gouverneur heeft het initiatief genomen om de visscherij te bevorderen door pogingen in het werk te doen stellen, teneinde de visch levend ter markt van Paramaribo te vervoeren.

De visscherij gaat uit van particulieren en geschiedt onder voorlichting van het Gouvernement, dat den heer Drost daartoe aangewezen heeft.

Deze week heeft de eerste proef plaats gehad en mag als welgeslaagd beschouwd worden, dank ook aan de volhardende bemoeiingen van den heer Drost.

De visschers, de gebrs. Anches van pl. Keynsfort, hebben voor eigen risico dien ondernomen in de Warappa-kreek. Ons koloniaal Gouvernement heeft voor dit doel een groote boot laten inrichten. Deze is verdeeld in 6 vakken, waarvan de vier binnenste de levende visch bergen, terwijl het voorste en het achterste vak voorzien zijn van openingen, welke verse lucht toevoeren naar de vischbakken. Bezijden de boot zijn vier openingen, voorzien van wire-net, aangebracht om verschen watertoevoer aan te brengen.

Heden morgen werden nu een 200-tal visschen aangevoerd: snoek, lomp, graumurg en witti-witti. Veel van die visch was reeds drie weken geleden gevangen, maar nog springlevend.

Naar wij vernemen, zijn de ondernemers van plan voortaan geregeld iederen Vrijdagmorgen de stad van verse visch te voorzien.”

***

In „De Surinamer” van 30 Augustus deze ver-zuchting:

„De *New-York World* deelt een onderhoud mede met den heer John J. Carty, den knappen hoofd-ingenieur van de American Telephon and Telegraph Company. Onder zijn leiding was men er reeds in geslaagd, in het begin van dit jaar, om per telephon zonder draad, van New-York uit, te spreken met Panama en Californië. Maar nu heeft niet lang geleden de Fransche Regeering den Eiffeltoren ter dispositie gesteld van Amerikaansche proefnemers en daar heeft men toen een gesprek kunnen houden tusschen Parijs en New-York en het werd zelfs verstaan te Honolulu midden in den Stillen Oceaan. Men krijgt den indruk een stem uit het ander Leven te hooren, zegt Carty. Hij voorspelt, dat men over eenige jaren zijn stem even goed aan de Noord- en Zuidpool en in de Sahara als van den éénen kant der straat naar den anderen zal laten hooren.

Heerlijk, nietwaar? Er bestaan geen afstanden meer op de wereld!

Helaas, maar voor Suriname wel! Suriname blijft van de buitenwereld geheel afgesloten, indien het onzen Franschen kabel belieft den dienst te staken, zooals te dikwijls gebeurt, als hij, het kabelen moe, zichzelf den nek breekt in den Oceaan.

Dan duurt het weer weken, soms maanden lang, voordat kop en staart van den halsstarrige weer voor een tijdje bijeengebracht zijn.

En intusschen zijn wij als weezen, geheel alleen op deze wereld!

Zuster Curaçao! wij benijden U met zusterlijke afgunst! Of neen, wij benijden U uw geluk niet. Maar mogen de Nederlandsche Regeerings-Heeren het arme asschepestertje Suriname eindelijk in haar

Wees
niet blind
voor uw
voordeel
en koop een

Monarch
Wahl
schrijfmachine
met optiel- en
affrekapparaat.

HOOFDAGENTEN
HEYENBROCK HASELAGER & CO
AMSTERDAM-ROTTERDAM
DEN-HAAG

E. CASSUTTO & Dr. A. KERVEL

TANDARTSEN.

FREDERIK HENDRIKLAAN 45.

Telefoon: SCHEVENINGEN 122.

Spreekuur van 1 tot 3 (behalve Zondags).

The Ph. van Ommeren Corporation of New York.

42 Broadway New York

belast zich met expeditie en verscheping van goederen van

Amerika naar Holland,
Ned. Oost- en West-Indië.

enz. enz. en desgewenscht ook met opdrachten van anderen aard.

Nadere inlichtingen worden gaarne verstrekt door

PHS. VAN OMMEREN, Rotterdam.

Brood-, Beschuit- en Banketbakkerswinkel van J. J. MOOLENAAR.

Tasmanstraat 134 's-Gravenhage.

Alle Artikelen verkrijgbaar der
KONINKLIJKE BROOD- EN BESCHUITFABRIEK
LENSVELT NICOLA.

Tel. Interc. H. 447.

Hotel de Bellevue

Bezuidenhout 15

's GRAVENHAGE

HET UNIFORMHUIS

Civiel- en Uniformkleeding
Tropen-Uitrustingen

N.-Z. VOORBURGWAL 130

AMSTERDAM

THE BERLITZSCHOOL OF LANGUAGES

WELBEKEND-BU ALLEN DIE MET VERLOF IN NEDERLAND VERTOEVEN

DE GELUK-ONDERWIS-IN
DUITSCH, ENGELSCH, FRANSCH, SPAANSCH, ITALIAANSCH.

LET OP HET JUISTE ADRES DER ORIGINEELE BERLITZSCHOOL
OVER DE WAALSCH Kerk

58° NOORDEINDE NIET BOVEN KRUL TEL: 2234

N.V. Electrotechnisch Ingenieur- en Installatiebureau
v/h B. L. VOGELS-DOLHAIN
's-Gravenhage.

ELECTRISCHE VERLICHTINGEN
ELECTRISCHE SCHELGELEIDINGEN
ELECTRISCHE URWERKEN
ELECTRO-MOTOREN
TELEPHONEN
BLIKSEMAFLEIDERS

ORNAMENTEN

als: Kronen, Wandarmen, Pendants, enz.
IN ALLE STIJLEN EN PRIJZEN.

MONSTERZALEN:

1ste van den Boschstraat 10
hoek Juliana van Stolberglaan.

isolement gedenken en ons een draadloze schenken zooals aan U!

Booten durven we niet meer te vragen; onze stem is reeds heesch van het smeeken."

* * *

Op gezag van „De Surinamer" deelden wij in ons nummer van 25 October mede, dat de Ambachtschool te Paramaribo onder het bestuur van het Departement van Onderwijs zou komen, zoodat zij een gouvernementinstelling zou worden.

„De Surinamer" van 26 Augustus komt op dit bericht terug en deelt nu mede, dat de school geen gouvernementinstelling zal worden. Wel is de Inspecteur van het onderwijs voorzitter van de reorganisatie-commissie.

Deze commissie werd in October 1916 benoemd, daar het bestuur allengs tot de overtuiging was gekomen, dat het bestaande leerplan niet meer met de eischen der school in overeenstemming was.

Volgens het laatste jaarverslag der school was dit jaar, niettegenstaande de slechte tijdsomstandigheden, in vergelijking met het vorige jaar, gunstig geweest. De balans sluit met een voordeelig saldo winst van f 93.46, zoodat het kapitaal op het oogenblik is f 5310.53. In het geheel werd f 670.— aan contributies ontvangen.

„Het Koloniaal Weekblad" houdt zich aanbevelen voor de toezending der jaarverslagen.

„Op den Uitkijk" en „Het Onderwijs" ontvangen wij sedert vele maanden niet meer. Aan den oorlogstoestand kan dit niet liggen, want „Suriname" en „De West" komen tamelijk geregeld aan.

* * *

Dr. Th. G. den Houter, hoofdinspecteur van de volksgezondheid, die door de regeering is uitgezonden ter organiseering van den gezondheidsdienst in West-Indië, heeft zijn arbeid aldaar voltooid. Hij kon echter geen scheepsgelegenheid vinden om naar het vaderland terug te keeren.

Naar de Amsterd. verneemt, heeft het oorlogsschip „Tromp" hem van Suriname gehaald en zal hij met dit schip naar Nederland terugkeeren.

Ingezonden.

Geachte Commissie van Redactie,

Waar mij in het „Koloniaal Weekblad" van 1 Nov. l.l. naar mijn meening gevraagd wordt over „de moderne theorieën omtrent de directe inwerking van het tropische zonlicht op de minder gepigmenteerde rassen", wil ik U een antwoord niet schuldig blijven en uw vraag bespreken in verband met haar aanleiding, nl. mijn schrijven in de „N. Rotterdamse Courant" van 26 November l.l. waarin over het koloniseeren van blanken in onze West-Indische koloniën wordt gesproken.

Tijd om U een wetenschappelijk uitgewerkt opstel aan te bieden ontbreekt mij en het zal ook uwe bedoeling niet zijn daarvoor de plaatsruimte af te staan. Gaarne deel ik U echter iets van mijn inzichten en ervaring mede.

Men behoeft niet biologisch te zijn opgeleid om te begrijpen, dat het huidpigment ontstaat als reactie op directe bestraling van zonlicht en dat deze pigmentvorming als een beschermenden maatregel van het organisme tegen een „te veel" van biochemischen invloed van zonnestralen op lichaamsdeelen, vooral op het bloed, moet worden opgevat.

Het nuttige zoowel als het schadelijke gevolg van inwerking van lichtstralen op het menselijk organisme is uit de therapeutische toepassing daarvan (zonnebaden en hoogte zon) voldoende bekend geworden.

In den loop van geologisch gedachte tijdperken hebben zich de min of meer gepigmenteerde rassen ontwikkeld. Dat de tropen door de meest gepigmenteerde worden bewoond is een feit dat zich uit de biologische wetten van aanpassing en evolutie verklaren laat.

In oertijden, ik denk daarbij aan de vondsten in Neander- en Rhonedal, dus onder de atmosferische omstandigheden van meer dan een miljoen jaren geleden, zal de pigmentering voor het organisme der natuurvolken van meer nut geweest zijn dan thans, doch ik ontken het voordeel niet dat het pigment aan stammen verleent, die in zeer warme landen nog in natuurstaat leven.

Schadelijken invloed op den gezondheidstoestand van Europeanen, die zich door kleding en hoofdbedekking tegen een te veel van het goede kunnen wapenen, oefent het licht in onze W.-Indische koloniën niet uit.

Ik ben geneigd aan het licht en de gelijkmatige warmte van tropische landen juist een gunstigen invloed op de stofwisseling toe te kennen, den huidprikkel van onze wisselende jaargetijden vervangend.

Ik baseer deze bewering wederom op mijn Curaçaosche ervaring. Curaçao toch is het lichtland bij uitnemendheid.

Schaduw kent Willemstad niet en dagelijks blakert de zon uit wolkenloozen hemel de blinkerende straten en de witte koraal. Ook buiten biedt de arme flora er weinig beschutting. En toch leeft daar sedert een paar eeuwen een blond ras. Mannen kende ik er die zeevarend of landbouwend zijn rood of bruin gelooit in gezicht en op de handen, opgewekt van humeur en kloek van gestalte, hoogen ouderdom bereikende en groote gezinnen vormende.

Huidkanker komt er niet meer voor dan hier, de gevallen die ik onder behandeling kreeg bracht ik, op één uitzondering na, met licht (Röntgen) tot genezing. Nachtblindheid zag ik zoowel onder gepigmenteerden als onder blanken.

Te veel licht zal voor de plannen van den heer Leys geen belemmering zijn.

Indien de taie energie, voor het slagen van zijn plannen zoo noodig, te vinden is, zal Suriname een bloeiende Hollandsche kolonie worden.

Aerdenhout, 7 November '17.

TH. LENS.

WAT DE INLANDER ZEGT.

Inl. Ondernemingsgeest. De batiksters in Pekalongan kunnen zich begin Aug. j.l., volgens de Sinar Djawa, weer ruimschoots voorzien van merang (gebrand padistroot), dat zoo hard noodig is voor het bedrijf en waaraan in den laatsten tijd nog al gebrek was. Een Inl. handelaar in merang heeft daarvan twintig duizend bossen per prauw uit Indramajoe kunnen krijgen, waarvoor hij vaartuigen ter plaatse moest charteren. Om deze niet ledig te laten vertrekken, werden daarmede groote hoeveelheden bamboe vlechtwerk (gribigs) naar Indramajoe uitgevoerd.

Inl. Meisjesschool. In 't begin van Augustus j.l. werd in den stadstuin te Soerabaja op Inlandsch initiatief een pasar malem geopend, welke gedurende drie achtereenvolgende dagen voor het publiek toegankelijk was. Verschillende volksspelen werden er gehouden, terwijl ook een wajang niet ontbrak. Een strijkorkest en een gamelan zorgden er voor, dat de stemming er in kwam en opgewekt bleef. Het program was uitgebreid en gaf elk wat wils. De entreeprijzen waren billijk. De opbrengst diende voor de oprichting van een meisjesschool te Soerabaja. (Sinar Djawa).

De Badoeis. De Japansche firma Umazumé en Co., die op vele plaatsen in Bantam filialen heeft, is bezig de bevolking te overstroomden met reclameplaten betreffende Djintanpillen, welke evenals andere patent-medicijnen, tegen alle mogelijke kwalen moeten helpen. Zij worden verkrijgbaar gesteld te Semarang, waar de DjintanCompany 'n grooten voorraad heeft. Nu schijnt de firma voornemd haar invloedssfeer ook in de residentie Bantam te willen uitbreiden, maar zeer zeker zal dit niet gelukken in dat gedeelte van de afdeling Lebak van genoemd gewest, waar de Badoeis reeds eeuwen lang als een afzonderlijke volksstam leven. De Sarikat Islam heeft ook al beproefd zich met die menschen in verbinding te stellen, doch dit is haar evenmin gelukt. En geen wonder, daar deze menschen in rechte lijn afstammen van de vluchtelingen, die na het ineensinken van het rijk van Padjadjaran, waarvan Buitenzorg vroeger de hoofdzetel was, zich terugtrokken naar het stroomgebied van de Tjoedjoeng, benoorden de Goenoeng Sanggaboena, waar thans de plaatsen Tjampea, Leeuwilong, Djasinja, Sadjona en Moentjang gelegen zijn. Hunne voorvaderen waren in 't geheel niet van den Islam gediend, die de veroveraar Hasan Oedin, een zoon van den bij Cheribon overleden Soenan Goenoeg Djati (Hm. Malena), den stichter van den Islam op Java, hun had willen opdringen. (Bintang Soerabaja).

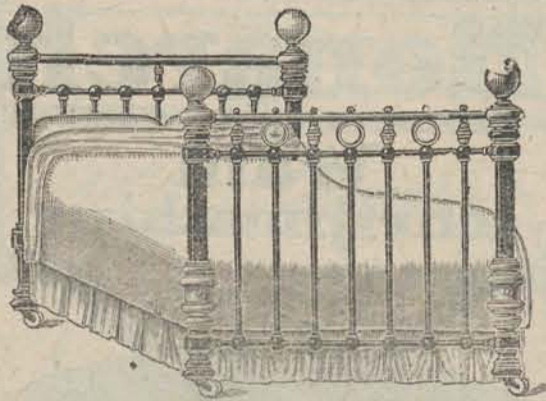
Lotsverbetering van de djaksa's. De regent van Bantam, Dhipokoesoemo, is bezig in bovengenoemd blad de belangen der inlandsche Officiëren van Justitie te bepleiten en vervolgt: Djaksa's zijn Inl. ambtenaren, die niet alleen moeten zorgen voor de crimineele zaken, doch aan wie ook de behartiging der belangen van het land in alle bij de landraden te behandelende civiele zaken is opgedragen. Hunne bezoldiging was het laatst geregeld in 1912. Sedert 1 Jan. 1917 zijn zij echter ten achter gesteld bij de assistent-wedonos, die nu beginnen op f 140 's maands, met drie éénjaarlijksche verhoogingen elk van f 20 en aldus na drie jaren het maximum van f 200.—

Th. A. A. SIMONIS,

GROENMARKT 34, over de Prinsessestraat.

TELEFOON 2535.

DEN HAAG.

Specialiteit in BEDDEN.

Groote keuze vanaf het beste tot het eenvoudigste.

Magazijn gesloten van half een tot twee uur.

ANDRÉ KLEINGELD KLEEDERMAKER Groot Hertoginnelaan 132, DEN HAAG. Tel. H 6682 Winterjassen. Ulsters.

Deze plaats is gereserveerd door de Firma A. & B. SCHMEINK, Spuistraat 252-256, Amsterdam.

Kunst onder een ieders bereik.

2100 Reproducties van Oude en Moderne Meesters uit alle Musea van Europa.

Prijs 60 cent per stuk. Gratis ter inzage. Katalogus met alle afbeeldingen à f l. p. st. pl. porto. Kunsthandel H. BOS 2e Sweelinckstr. 99 DEN HAAG Telefoon H. 8757

HOOGERE BURGERSCHOOL 5-jarige cursus met voorbereidingsklassen. VOORSCHOTEN.

Bij schrijven van Z. Exc. den Minister van Binnenlandsche Zaken, d.d. 25 Juni 1906, is het INSTITUUT WULLINGS erkend als een H.B.S. met 5-j. c.

Kost- en Schoolgeld f 950.-/f 1250.-.

Tot heden slaagden:

- 107 cand. voor Eindexamen H.B.S. 5-j. c. 19 " " Kon. Mil. Acad.; 27 " " Cadettenschool; 17 " " Adelborst; 20 " " Cand. O. I. Ambt; Zeev. en Machinistenschool, Postorijen, enz.

De Directeur: H. WULLINGS.

Augustus 1916.

Wed. Th. J. VAN ZUTPHEN

MEUBELMAKERIJ en BEHANGERIJ

VERHUIZINGEN

HAARLEM RIDDERSTRAAT 20

TELEPHOON 1654

VERKOOPHUIS

GR. HERTOGINNELAAN 103-105-107

Tramhalte 7 en A DEN HAAG halte Valeriusstraat

Eenig adres voor hen die zich goed en voordeelig van nieuwe of Tweedehands Meubelen willen voorzien.

DAGELIJKS (ook des Zondags) GEOPEND van 10 tot 4 uur.

halen. Het gebeurt niet dikwijls — zoo merkt de schrijver op — dat iemand, die het toppunt van groetheid heeft bereikt, zich nog herinnert welk een nederig baantje hij vroeger bekleedde. Regent Dhikoesoemo was n.l. voordat hij *patih* van Batavia werd, Inlandsch Officier van Justitie te Djokdjakarta, in welke betrekking hij nog tijd had een boek over reglementen, de rechtspraak betreffende, te schrijven.

Inl. Studenten in Japan. „*Aladin*“ herinnert in de *Warna Warta* aan het vertrek van den gewezen *djaks* van Poerwodjo, *Soemarsono*, naar Japan, om zich daar te lande te vestigen en toezicht te houden bij de studie van Inlandsche kinderen in het land van de Rijzende Zon. Schrijver deelt mede bericht gekregen te hebben, dat de Japansche Regeering een ieder, die met het doel om in Japan te studeeren, zich daar komt vestigen, in alle opzichten behulpzaam is. Reeds honderd Inlandsche kinderen moeten daar onder toezicht van *Soemarsono* vertoeven. Dit, volgens schrijver, flinke voorbeeld van *Soemarsono* zal weldra gevolgd worden door *Raden Mas Soetopo*, die het plan heeft opgevat om met eenige tientallen jonge Inlandsche kinderen de reis naar Japan te ondernemen, eveneens met de hulp der Japansche Regeering (*nanti mahoe pergi ka japa dan djoega dongan bantoean regeering Japan*). Op de vraag, hoe het komt, dat de Inlanders zich zoo voelen aangetrokken tot de vlag van de Rijzende Zon, wordt volgens den schrijver geantwoord, dat de Inlanders nu reeds driehonderd jaren vergeefs wachten op de belofte door Nederland gedaan, om het volksonderwijs in deze kolonie uit te breiden, omdat, naar men zegt, „het Inlandsche volk nog niet rijp genoeg is om meer onderwijs, met name ook *hooger onderwijs*, te ontvangen.”

Koelieschooltjes. Op tal van ondernemingen in de Buitenbezittingen, waar met contractkoelies wordt gewerkt, bestaan deze onderwijs-inrichtingen, waar de een of andere pientere Inlandsche schrijver aan de kinderen van het werkvolk de beginselen der wetenschappen bijbrengt. Thans heeft zich ook een *koelie* als „docent” ontpopt. De *Batjan-Archipel-Maatschappij* heeft, volgens de *Sinar Sumatra*, in Juni j.l. op haar koffieonderneming *Branghadoloeng* op het eiland Batjan (Molukken) voor de kinderen der contractanten een schooltje geopend, waar een contractant, die het diploma van kwekeling bezit, onderwijs geeft. Al dadelijk volgen 28 Inl. peuters trouw die lessen; er is geen ander schoolverzuim dan door ziekte.

Nog steeds „Gila Hormat”. In de *Darmo Kondo* wordt weder eens de aandacht gevestigd op de z.g. *hormat-waanzin*. Niet slechts in de Inl. bladen, maar ook telkens en telkens in vergaderingen van Inlanders — alzoo de schrijver — hoort men klagen over de praktische uitwerking van de z.g. „*hormat-circulaire*”, welke geheel in strijd is met de goede bedoelingen der Regeering. Meer en meer wordt gevraagd om er werkelijk nu eens in allen ernst uitvoering aan te geven, opdat er een einde moge komen aan het overmatige en noodelooze, bespottelijke, niet meer tot den tegenwoordigen tijd behorende *hormat-betoon*, dat nog door vele chefs van hunne ondergeschikten geëischt wordt. Een recent geval wordt aangehaald, waaruit wederom blijkt, hoe men zich stoort aan die „*hormat-circulaire*”. ’t Is alsof men weet — alzoo de schrijver — dat men die circulaire gerust en straffeloos overtreden kan. Tot nu toe — zegt hij — is geen chef gestraft, die in strijd met die circulaire gehandeld heeft. De goede en ware bedoelingen worden daarvan niet begrepen. ’t Is alsof men in den waan verkeert, dat de minderen onbeschoft en brutaal gemaakt worden en niet wordt begrepen, dat juist paal en perk gesteld moeten worden aan de overdreven eischen van de meerderen. Een Inlandsch ambtenaar wordt ’t kwalijk genomen, als deze zijn Europeeschen chef in ’t Maleisch aanspreekt of antwoord geeft. In Solo heeft zich verleden jaar iemand tot den Procureur-Generaal gewend, naar aanleiding van willekeurige en onbehoorlijke handelingen van zijn chef betreffende deze kwestie. Nu heeft zich een Inlandsch onderwijzer ook al tot den Procureur-Generaal gewend naar aanleiding van een *hormat-kwestie*. De P. G. H. B. (Inl. Ond. Genootschap) heeft zich met deze zaak bemoeid. Vooral ook bij den pandhuisdienst worden in den laatsten tijd meer en meer klachten vernomen.

Javaansche Koelie-werving voor het Buitenland. Onlangs werd in de dagbladen het bericht aangekondigd, dat door den Gouverneur-Generaal — alzoo de *Sinar Sumatra* — vergunning was verleend tot het werven van contractarbeiders op Java voor cultuur- en mijnbouwdoeleinden, respectievelijk in Noord-Britsch-Borneo voor een 1400 arbeiders, in de Straits en F. M. S. (Federated Mal. States) en in Nieuw Caledonië (de Fransche kolonie ten Oosten van Australië) voor ettelijke honderden koelies. Op deze wijze gaan jaarlijks duizenden Javaansche contractarbeiders naar vreemde koloniën, worden dus onttrokken aan de controle der N.-Indische Regeering. Wij vragen ons af — alzoo de schrijver — hoe deze vergunningen tot werving van een ten arbeidstelling van Javanen in den vreemde te rijmen is met de N.-I. wetgeving, waar ten aanzien van den Javaanschen emigrant naar de Buitenbezittingen, als contractarbeider, een koelieordonnantie is gesteld en de naleving daarvan, ter bescherming van de belangen

van den Javaan, aan een nauwkeurig toezicht der arbeidersinspectie is onderworpen? Indien de Regeering zich op het standpunt stelt hare „onmondige” onderdanen te moeten beschermen tegen willekeur en vexatiën, waarom wijkt zij dan af van dit principe, waar het geldt het leiden van deze onderdanen naar vreemde gewesten onder vreemde vlag, waar haar controle ten eenenmale uitgesloten is en waar andere wetten en toestanden bestaan, die het geheele arbeidsstelsel van den Javaan buiten Java buiten werking stellen en waardeloos maken? Het arbeidscontract, waarop de werving op Java kan geschieden, is voor de Engelsche koloniën bij de aldaar vigeerende arbeidswetten nietig en het moet der Ned. Regeering toch bekend zijn, dat slechts met „one month notice” de arbeider zich aan de ondernemingen kan verbinden. Waarom wordt nu de werving van Javanen voor die vreemde landen toch wel toegestaan en acht de Regeering een verder toezicht op haar onderdanen in den vreemde niet noodzakelijk en wordt in de Buitenbezittingen haar arbeidswetgeving angstvallig, met de meeste nauwgezetheid wel in toepassing gebracht? De Britsch-Indische Regeering denkt er niet zoo over en heeft de immigratie en werving van Britsch-Indische contractkoelies en klingen voor de N.-I. bezittingen geweigerd. Het heette: „we dont want slavery”. Zelfs de vrije immigratie zou slechts in overweging kunnen worden genomen naar de Ned.-Indische bezittingen, indien een Engelsch resident ter plaatse alle belangen harer onderdanen zou kunnen behartigen en waarborgen. Springt hierdoor niet voldoende in het oog, dat de N.-I. Regeering ten opzichte harer plichten als koloniale mogendheid tegenover haar Inlandsche bevolking tekort schiet?

Inl. Onderwijzer-salaris. De *Darmo Kondo* deelt mede vernomen te hebben, dat de tractementen van de Inlandsche onderwijzers, afkomstig van de Hoogere Kweekschool te Poedwodjo, om te beginnen op f 100 ’s maands gebracht zijn, met drie jaarlijkse verhoogingen van f 25, zoodat na zes keeren een maximum van f 250 ’s maands bereikt kan worden. Is hij daarbij hoofdonderwijzer, dan geniet hij er nog een toelage van f 25 ’s maands bij.

Inl. Onderwijs. Mede vermeldt bovengenoemd blad, dat, na afloop van de *poeasa*, de volksschool gebracht zal worden onder de inspectie van het Inlandsch onderwijs. Dit bericht werd evenwel nog niet bevestigd en het blad vermoedt, dat het wellicht nog twee jaren zal duren vóór ’t zoover komen zal.

In de *Sinar Djawa* schrijft „*Djawaner*”, vernomen te hebben, dat aan verscheidene hoofden van 2e klas-scholen verweten is, dat zij niet genoeg leiding gegeven hebben aan de hun toegevoegde hulp-onderwijzers, daar dezen tot nu toe geen blijken van geschiktheid voor hun werk gegeven hebben. Die hoofden van scholen zouden zelfs voor een overplaatsing in aanmerking gebracht worden. De schrijver vraagt zich af: waarom alle hoofden van scholen over één kam geschoren worden? Er zijn er toch onder, die hulponderwijzers onder zich hebben, eerst kort in dienst, en anderen met hulponderwijzers, die langer in dienst, en meerdere ervaring hebben. Vroeger moest men eerst twee jaren *magang* (aspirant)-*goeroe* geweest zijn, alvorens het examen van kwekeling te mogen afleggen. Nu zijn ’t jongelieden van zeer jeugdigen leeftijd, met nauwelijks 3 à 6 maanden dienst, soms pas van de schoolbanken gekomen, die aan het hoofd van een klas gesteld worden.

WAT DE CHINEES VERTELT.

Achterlijk. Bij de handelsafdeeling der *Prins Hendrikschool* te Batavia, een inrichting, waar behalve

Instituut ROELIJN

Theresiastraat 77 • 's-Gravenhage

INTERN EN EXTERN.

Eigenares en Directrice: Mejuffr. J. ROELIJN.

Machineschrijven

Stenografie

Talen

Boekhouden

PROSPECTUS OP AANVRAGE. . . . .

. . . . .GRATIS VERKRIJGBAAR

Zuid-Hollandsche Brood en Beschuifabriek

WALDORPSTR. AT 16—22

's GRAVENHAGE

TELEF. 1163

Beveelt zich bij Uwe

Leden aan.

Behalve GOED BROOD

wordt U een dividend

van 5 %o gewaarborgd.

Comm. Ven. Onderlinge Transport Mij. POLMAN, HOELEN & Co.

KANTOOR: WEERDESTR. 83 ARNHEM TELEFOON INTERC. No. 945.

Verhuizingen onder garantie. Bergplaats voor Inboedels.

UITRUSTINGEN voor INDIE. Geheel compleet

CIVIEL EN MILITAIR

EBRAS VLES

Breestraat 177 LEIDEN.

Tel. Int. 393.

Grand Hotel Café-Restaurant „VICTORIA”.

Spuistraat 16 DEN HAAG Telefoon 3768.

Gunstig gelegen in het midden der stad. Lift — Electrisch Licht — Centrale Verwarming 80 Kamers en Salons.

PLATS DU JOUR 50 CT — DINERS VAN f1.50 EN HOGER. Meest bezochte Café en Restaurant van Den Haag.

J DEN HARTOG. gedurende 15 jaar Gérant van Rest. RICHE

Regulateurs Westminster Carillons

SPEC AAL VOOR INDIE.

ZENITH en WALTHAM HORLOGES in goud en zilver.

Grootste sortering. - Laagste prijzen.

J. A. J. REMMERS, Molenstraat 35..... f/o de Oude Molstr.

Hollandsche kinderen ook Chineezers en Inlanders onderwijs krijgen, wordt o.m. nog het volgende boek als leesboek gebruikt: *Klinkert. Opstellen ter vertaling in het Maleisch*. Daarin komt o.a. het volgende voor:

Over de Chineezers.

„De Chineezers zijn een wonderlijk volk. Zij dragen een staart op hun geschoren hoofd, zijn gekleed in een wit katoenen baadje en een zwarte broek. Zij eten gaarne varkensvleesch, zeeslakken en ander onrein gedierte, zooals ratten en haaien. Ook drinken zij gaarne jenever, arak en een Chineesch drank, *tjoe* geheeten. Zelden komen er vrouwen uit China, omdat de Keizer van China dit niet vergunt. De enkelen, die komen, zijn bijna allen publieke vrouwen, enz.”

Ik kan niet nalaten, schrijft *T. L. Lie* hierover in de *Java Bode*, mijn verwondering te uiten, dat genoemd boek, waarin de Chineezers, op zijn zachtst uitgedrukt, bespot worden, nog als leesboek op genoemde school gebruikt wordt. Immers elk weldenkend mensch, die het bewuste hoofdstuk onder de oogen krijgt, zal zich bewust zijn van de insinuaties, die in de aangehaalde zinsneden vervat zijn. Des te meer zal de Chineesche leerling hieraan aanstoot nemen en het zal toch niet de bedoeling zijn, om door het onderwijs rassenhaat aan te kweken. Wat mij ook bevreemdt, is dat op de N.-I. scholen (ik bedoel hier meer de H.B.S.-en en de H. Ch. scholen) zoo weinig aan de geschiedenis en aardrijkskunde der Oostersche landen wordt gedaan en in 't bijzonder van China en Japan. Deze landen zijn volgens mijn bescheiden meening voor ons in Indië van veel meer belang dan bijv. Oostenrijk of Rusland. Aan de Chineezers toch heeft Nederlandsch-Indië voor geen gering gedeelte zijn bloei te danken en de *study of Chinese civilisation can help to solve the problem of saving the civilisation of Europe from bankruptcy.*

S. I. Een correspondent van de *Sinar Sumatra* uit Benkoelen schrijft 't volgende: De heer Liefcrinck wacht reeds op eenige plaatsen tevergeefs op klachten. Tot dusver kwam nog geen levende ziel bezwaren inbrengen, noch diende men schriftelijk klachten in. Of ja, toch wel: Een president van een zekere S. I. afdeling beklagde er zich over, dat de oprichters, *hadji-Mohamad* en *hadji Joenoës*, beiden ook bekleedende het eervolle ambt van „*prokureur bamboe*”, beloofd hadden om een deel van de ingezamelde gelden te zullen afstaan aan den afdelingspresident, als fonds voor de afdelingskas. Deze afdrage vond echter tot nu toe nog niet plaats, hetgeen die afdelingspresident niet naar behooren vindt. Er zijn een president, een vice dito, commissarissen, een secretaris, ook een thesaurier, maar een afdelingskas bestaat er niet. De leden hebben sedert niet meer willen afschrijven.

Gelijkstelling. In tegenstelling met de residentie Soerakarta, waar de Chineezers zich herhaaldelijk bij groepen laten gelijkstellen met Europeanen, bestaat in de residentie Pekalongan, met een bijzonder sterke Chineesche bevolking, bitter weinig liefhebberij voor die gelijkstelling. Alzoo de *Bintang Soerabaja*.

Van Vreemde Koloniën en Verre Landen

In Palestina.

De op de Turken behaalde overwinning, waarbij Gaza in handen der Engelschen viel, wordt in de ententeperen graag en druk besproken; om de Italianen ook weer een succes te geven, wordt zorgvuldig vermeld, dat zij een aandeel in den strijd hebben gehad. Ontegenzeggelijk is daar aan de T. een flinke klap toegebracht die niet alleen plaatselijk een ernstige nawerking kan hebben, maar die ook van beteekenis kan worden in verband met de voornemens, die blijkbaar bestaan om in Palestina weer een Joodsch rijk te stichten.

Den 7en November rukten de Britsche troepen tot Gaza op en bezetten de geheele verdedigingslinie, waarvan dit 't steunpunt was. De aftrekkende vijand werd krachtig achtervolgd, terwijl vliegtuigen hem zonder mededoogen teisterden, door vuur uit machinegeweren op geringe hoogte. Tevens werden 't station voor den transportspoorweg te Meidhel en een vliegpark met bommen uit de lucht bestookt. Hierbij werkte bovendien 't scheepsgeschut nog mee, dat de terugtrekkende colonnes en den spoorweg mede onder vuur nam. Niet alleen werkten land-, lucht- en waterstrijdkrachten samen en waren infanterie, artillerie, cavalerie en vliegtuigen in actie, maar ook waren strijdkrachten uit allerlei windstreken hier vereenigd. Naast Yeomanry, Britsch Indische, Australische troepen, te land naast Engelsche, Fransche en Italiaansche afdelingen, ter zee de Union Jack en de Fr. driekleur.

Gaza zelf was een onaanzienlijk plaatsje, maar 't was, onder leiding van Duitsche officieren, tot steunpunt van een uitgestrekte loopgravenlinie gemaakt. Deze werd echter zoodanig onder artillerievuur genomen,

dat 't verblijf er in, vooral voor niet in den stellingoorlog geschoolde troepen, onhoudbaar was gemaakt, vóórdat de algemeene aanval begon. De vermeestering was toen niet meer moeilijk.

Generaal Allenby, die hier 't bevel voert, kon na dien nog een voortgezette actie melden, zoodat ook Askalan reeds bezet werd.

De opgave van de krijgsgevangenen loopt in meerdere duizenden, zonder dezen zouden de T. nog 10.000 man verloren hebben, met vele kanonnen en veel andere buit.

't Geheele T. leger trok in noordelijke richting terug. Zullen de geallieerden weer de uitroep „Jerusalem! Jerusalem!” door de wereld mogen laten klinken?

Joodsch Palestina.

't Joodsche correspondentiebureau meldt, dat in alle Joodsche kringen in Amerika verwacht wordt, dat men op den drempel staat der verwezenlijking van 't 2000-jarig ideaal van 't Joodsche volk. Tevens vestigt het er de aandacht op, dat met Balfour's verklaring in het Lagerhuis voor 't eerst in de geschiedenis sedert de Joodsche verstrooiing een christelijke regeering haar zelf te kennen geeft, om 't Joodsche volk weer vrij en zelfstandig te maken en de mogelijkheid te openen een normaal leven op den historischen bodem te hervatten.

De landen, die niet Turksch mogen blijven.

In zijn rede van 6 November in 't Lagerhuis kwam Balfour nader voedsel geven aan onze opvatting, dat er nog geheel andere moeilijkheden uit te maken zijn dan 't Elzas-Lotharingen vraagstuk. 't Mag Engeland niet onverschillig zijn, dat Armenië aan Turkije terug komt. 't Kan niet gedogen, dat Arabië weer Turksch wordt. Daar hij de onbaatzuchtige politiek van Groot Britannië te verdedigen had, liet hij na over Egypte te spreken, dat ook niet meer aan Turkije toe te kennen zal zijn en onder den indruk der Italiaansche nederlagen vond hij 't verstandig Tripolis onaangeroerd te laten. Wel kon hij, deze alle indachtig, toch verzekeren, dat Engeland geen enkele werkelijke Turksche staatsgemeenschap wil vernietigen, geen staatsgemeenschap die uit Turken bestaat en door Turken voor Turken bestaard wordt op de wijze, die Turken past. „Maar laten wij”, zeide hij, „niet de mogelijkheid, den plicht uit 't oog verliezen, om onder 't Turksch bewind een volk vandaan te halen, dat niet Turksch is, dat door de Turken getyranniseerd is, enz.”

Al kan men voor dit inzicht ten opzichte van Armenië meevoelen, 't klinkt toch eigenaardig als 't aangepast wordt aan een politiek die ook Egypte tegen den zin der Egyptenaren Engelsch, en Tripolis tegen den zin der bevolking Italiaansch wil doen blijven. Uit deze beschouwingen blijkt echter juist hoeveel bezwaren aan 't vinden van een eenvoudige oplossing verbonden zijn. De vrede door overleg blijft hierdoor in 't verschiet en die door 't zwaard lijkt geenszins dichtbij.

Gevolg van gebrek aan scheepsruimte in Frankrijk.

Op aandringen van de Fransche regeering hadden de koloniën in West- en Midden-Afrika zich beijverd om groote voorraden palmnoten, andere oliegevende producten en granen op te stapelen. De regeering had deze bestemd om aan haar geleverd te worden en had de verkoop en het vervoer geheel geregeld. De hooge bestuursambtenaren hadden zich ingespannen om op deze wijze tot voorziening in den nood van 't moederland bij te dragen; goed gevulde pakhuizen wachtten op de schepen.

Doch 't heeft niet mogen zijn zooals 't plan werd opgezet. Volgens de officieele verklaring zijn meer dringende en meer belangrijke transporten uit te voeren dan die van de koloniale voortbrengselen, de schepen hebben dus, naar 't heet, voorloopig een andere bestemming gekregen. Dit brengt de koloniën in een hoogst onaangename en zelfs bedenkelijke positie; verwacht wordt wel, dat de regeering de gedane bestellingen zal honoreeren, doch hiermede is de kwestie niet ten volle opgelost. Intusschen zal wat bewaard kan worden in de pakhuizen blijven en zal men trachten voor 't overige een afnemer in 't binnenland of de buurlanden te vinden, maar deze laatste produceeren veelal hetzelfde.

Een beteekenisvolle overeenkomst.

De verklaring door de Japansche missie in Amerika reeds in toespraken uitgedrukt, dat 't Rijk van den Mikado voor China de open-deur-politiek voorstaat, is nu in een officieele overeenkomst neergelegd. Dit kan van groote beteekenis in de geschiedenis worden. De Japansche vertegenwoordiger graaf Isji en de Amerikaanse minister van buitenlandsche zaken Lansong, onderteekenden de acte, waarbij de V. St. de bijzondere belangen van Japan in China erkennen, en waarbij beiderzijds het beginsel der open-deur in China wordt bevestigd.

Wij gaven vroeger aan, wat Japan als zijn bijzondere belangen in China beschouwt en wenschte te doen beschouwen, nu hieromtrent overeenstemming verkregen is trekken de wolken weg, die zich daar boven den oceaan samenpakten. De tijd kan komen, dat de goede verstandhouding zal verkeerren, maar voor de naaste toekomst is 't verschiet opgehelderd. De beide regeeringen spreken in haar nota's openlijk uit de boosaar-

F. I. TAVERNE, Arts.
PIET HEINSTRAT 30 's-GRAVENHAGE
SPREKUREN:
 Maandag, Dinsdag, Donderdag en Vrijdag,
 van 10.30 tot 1.30 uur.

Behandeling van: *Beenwonden*, waarbij geen rust vereischt wordt, *Suikerziekte*, *Nierziekten*, *Huidziekten* en *Geslachtsziekten*.

KEIZERSHOF
DEN HAAG, Spuistraat hoek Veenestraat.
STOFFEN, ZIJDE, FLUWEEL,
FLANEL en KATOEN.

NIEUWENDIJK 194-196 AMSTERDAM.
Mantels, Mantelco-tumes, Co-tumerokken.
 Dames OVERHEMDEN, in gestreept en effen
 van af . . . . . f 2.95 tot f 6.75
 Waschechte zijden BLOUSES, gemoest . . . f 5.90
 COSTUMEROKKEN, prima coupe . . . . . f 12.50

F. C. DE BRUYN
 Magazijn van Comestibles en Fijne Vleeschwaren
LEVERT UITSLUITEND EERSTE KWALITEIT
ARTIKELLEN TEGEN BILLIJKE PRIJZEN.
 Bestellingen worden dagelijks opgenomen en franco thuis bezorgd.
Vraagt Prijscurant. Neemt Proef.
TELEF. 3361 - DANCKERTSTRAAT 43.

BEDWATEREN
 Zij, die aan bovengenoemde kwaal lijdende zijn, kunnen **algeheele genezing** bekomen, door het gebruik van het middel van den Med. Docts. Arts H. L. F. RUDING.
 Voor verdere inlichtingen zich per brief te wenden **Z.-O. Buitensingel 58, Den Haag.**

VAN VEEN's Bedden - Matrassenmagazijnen
 Hartenstraat 14-18-20, Tel. interc. 8399 N AMSTERDAM
 Ceintuurbaan 354, Telefoon Zuid 6174.. AMSTERDAM
Aanbevolen Speciaalzaak voor het inrichten der Slaapkamers
LEVERINGEN DOOR HET GEHEELE LAND.

BANDEN
 altijd in voorraad.
Rijwielmagazijn „BINTANG”,
 Newtonplein 152 's-Gravenhage
 Telefoon H 2357.

Verhuizingen en Transporten.
BEHANGERIJ EN STOFFEERDERIJ
 Grootte, ruime, droge Bergplaatsen ter bewaring van Inboedels.

DE BLOOIS & JENTEN
 • Kantoor en Remise:
Hoefkade 556-564
hoek van Bassenstraat
 'S-GRAVENHAGE - TELEFOON H. 9380

dige berichten uit de wereld te willen helpen, die in omloop zijn gebracht. De V. St. erkennen de bijzondere belangen, die Japan, wegens de nabijheid van China, in 't aangrenzend gebied heeft, maar de territoriale soevereiniteit van China blijft onaangetaast, evenals zijne onafhankelijkheid. Voor allen zal gelijke gelegenheid bestaan in China handel en nijverheid te drijven. Japan en Amerika zijn er tegen gekant dat eenig rijk zich eenig bijzonder recht of voorrecht verschafft, dat niet strookt met de onafhankelijkheid of de integriteit van 't Rijk van 't Midden.

Zoolang Japan sterk uitgerust was en N. Amerika geen vloot en geen leger had, nam 't een dreigende houding aan, nu de V. S. zich tot groote krijgstoerusting zetten, hebben de landen elkander spoedig gevonden. Een illustratie voor: wie den vrede wil wapene zich ten strijde.

Behalve deze overeenkomst werd een andere gesloten over de samenwerking in 't oorlogvoeren tegen de Duitse regering. Hoewel ten deze geen openlijke verklaring van de verkregen resultaten is gegeven, kan de Amerikaansche regering zich toch voldaan verklaren over de ontvangen verzekering, dat Japan den wensch koestert, zijn aandeel te hebben in de onderdrukking van 't Pruisische militarisme en begeerig is op elke praktische manier hiertoe mede te werken. Zoolang men niet weet wat hierbij in 't schied wordt gevoerd, is 't moeilijk te zeggen of in deze verklaring op een bepaald plan tot gemeenschappelijk optreden gedoeld wordt.

Vrouwen in 't Canadeesche parlement.

Alberta, een provincie van Canada, heeft dadelijk na de invoering van 't vrouwenkiesrecht een vrouw in 't parlement gebracht. De kiezers aan 't front in Europa hebben hun kiesrecht behouden, door deze is de keuze gericht op juffrouw Roberta C. M. Adams, als verpleegster werkzaam in een militair hospitaal in Engeland. Deze keert naar Canada terug om haar plicht als volksvertegenwoordigster te vervullen, maar na sluiting der zitting komt zij weer haar taak als verpleegster hervatten. Na den vrede heeft zij zich o.a. tot roeping gesteld geschikte betrekkingen voor de terugkeerende krijgers te vinden.

De afbetaling van de Deensch West-Indische eilanden.

N.-Amerika heeft de 25 miljoen dollars nog niet betaald voor de 3 Deensche eilandjes. Volgens Aftonbladet geeft de waardevermindering van den Am. Doll. een vermindering van ruim een vijfde.

Onder bondgenooten.

Volgens Portugeesche bladen zouden de Amerikanen de Azoren hebben bezet en op Porto del Gado versterkingen aanleggen.

Dienstplicht in Australië.

De Austr. regering heeft besloten opnieuw een volkstemming over den dienstplicht uit te schrijven. Zoolang men zich zal herinneren, leed de partij van den premier Fisher bij 't vorige referendum de nederlaag, toch bleef hij aan. Blijkbaar acht hij nu de publieke meening voldoende bewerkt om een nieuwe, verbeterde uitspraak uit te lokken.

OOST- EN WEST-INDISCH LITERATUUR-OVERZICHT.

Een proefschrift.

Jhr. W. H. Alting van Geusau heeft een proefschrift met stellingen in 't licht gegeven waarvan de titel luidt: Neutraliteit der Overheid in de Nederlandsche Koloniën jegens Godsdienstzaken. De slotsom waartoe de schrijver op pagina 189 van zijn geschrift komt is, dat neutraliteit in godsdienstzaken voor de overheid een onmogelijkheid is, als men het woord neemt in den ongerijmden zin van: een houding, die nooit instemming of afkeuring mag aangeven. De houding der overheid — aldus de schrijver — zoowel jegens individuen als jegens gezindten, laat zich in elk geval terugbrengen tot een houding van tegengaan of tot eene van in de hand werken Tertium, non datur. Volstrekte neutraliteit ware alleen mogelijk, als de overheid zich met de geestelijke belangen harer onderdanen eenvoudig niet inliet; een houding die praktisch natuurlijk evenmin denkbaar is, als de veronderstelling, dat de overheid zich de stoffelijke belangen des volks niet zou aantrekken. Wel echter kan de overheid trachten, zoowel ten aanzien van individuen als van gezindten, dat tegengaan eenerzijds tot een zoo gering mogelijk omvang (handhaving van orde, rust enz.) te beperken, dat in de handwerken anderzijds zoo rationeel mogelijk te doen zijn. Deze neutraliteit, opgevat in betrekkelijken zin dus, staat, blijkens het thans beëindigde onderzoek, aan de overheid bij haar daden, ook ten opzichte van de koloniale godsdienstzaken, voor oogen; al geeft de toepassing van dit beginsel meermalen stof tot critiek.

In Oost-Indië — zoo eindigt dit proefschrift — heeft de overheid voor de vraag of haar houding „neutraal” is, geen wetsartikel als toetssteen, maar moet zij het veel moeilijker criterium toepassen van wat haar door haar eigen moraal, haar eigen geweten wordt ingeblazen. En alleen wanneer de overheid ook in haar koloniale inzettingen „het publieke en sociale belang eerbiedigt van alle standen en landaarden en partijen”, alleen wanneer zij ook in haar koloniale wetgeving „het onbaatzuchtige aankweekt waar het maar kan” (woorden van Prof. van Vollenhoven) zal het mogelijk blijken, aan dat vage criterium een vorm te geven, waaraan zij zelf, en waaraan ieder ander houvast heeft.

De Ingenieur.

In No. 45 van dit weekblad eene beschouwing van Ir. A. Groothoff naar aanleiding van het onlangs ingediende wetsontwerp tot aanvulling van het Regeerings-Reglement van Ned.-Indië met een hoofdstuk betreffende waterschappen. Schr. kan zich om verschillende redenen niet met den tekst van het ontwerp vereenigen; zoo is bijv. aan de reeds aanwezige waterschappen in de Vorstenlanden nu reeds een veel ruimer

arbeidsveld te beurt gevallen dan hun volgens het ingediende wetsontwerp, dat slechts de zorg voor waterkeering en watervoorziening opnoemt, kan worden toegekend.

De Waterstaatsingenieur.

De Mei-afl. bevat o.m.: Een ontwerp voor twee verstijfde kabelbruggen van 112 M. wijdte (gebouwd in den weg Loemadjang-Paririan over de besoeke Moedjoer en Pantjing), door A. E. Jurgensen. — Watervoorziening voor de cultures in de vlakte, door Ch. G. Cramer. — Sanitary engineers op de Philippijnen. — De Indische aannemerskwestie, door J. Homan van der Heide. — De Indische aannemerskwestie, door C. L. M. Lambrechtsen van Ritthem.

In- en Uitvoer.

No. 45 van het weekblad „In- en Uitvoer” geeft het vervolg der beschouwingen van „een medewerker te Weltevreden” over de verschuivingen in het handelsverkeer van Java met het buitenland in 1916. Schr. handelt thans den uitvoer van Java naar Europa, Azië, Australië en Amerika. Het zijn vooral de uitvoeren naar laatstgenoemd werelddeel, welke in 1916 belangrijk zijn toegenomen. Naar de Vereenigde Staten en Canada werd voor een waarde van 42.9 miljoen gulden (of 160 pCt.) meer uitgevoerd dan in het jaar te voren. De vermeerdering hangt niet af van een enkel artikel, zooals bij de uitvoertoename naar Europa het geval was (schr. doelt hier op den abnormalen suiker-uitvoer naar Engeland), ze laat zich over een groot aantal artikelen differentieëren. Schr. acht het ten slotte vrij zeker dat de export-handel van Java naar Noord-Amerika zijn snellen groei in de naaste toekomst zal voortzetten en dat hij na den oorlog niet weer in het niet zal terugzinken.

Koloniaal Tijdschrift.

De Nov.-afl. opent met een waardeerend redactioneel afscheidswoord naar aanleiding van het aftreden van den voorzitter der Vereeniging van ambtenaren B. B., den heer G. F. de Bruyn Kops.

Onder het opschrift „De groote plaag in de padi”, geeft de heer V. de Leeuw eene beschrijving (tekst eener voordracht gehouden voor de Ned.-Ind. Bestuurs-academie in Nov. 1916) van eene plaag in het rijstgewas, waardoor voor de Inlandsche bevolking jaarlijks tonnen gouds verloren gaan. De ziekte en sterfte van het gewas ontstaat door de boordervlinder, die haar eitjes in de jonge padi legt. De kleine rupsen, die uit de bladscheeden heen naar binnen en daarna naar beneden in den stengel, waar ze het weefsel wegvreten. De heer D. G. Stibbe publiceert het eerste gedeelte eener uiteenzetting van de Amerikaansche bestuurspolitiek in de Philippijnen.

Een merkwaardige kijk op eene bladzijde uit de bestuurspraktijk geeft een met „D.” ondertekend stukje waarin de correspondentie inzake belastinginning tusschen een controleur B.B. en zijn chef wordt openbaar gemaakt. Uit die correspondentie blijkt hoe lichtvaardig sommige chefs hunne ondergeschikten kunnen bechten van een tekort aan toewijding op belastinggebied; wat wel tengevolge moet hebben (in het algemeen ten minste, vooral ten aanzien van hen die niet te vast in hun moreele schoenen staan), een te veel aan toewijding, een voor de bevolking onduurbare hardheid en fiscaliteit. Waartoe dat leiden kan, schijnt onlangs door het onderzoek van den heer Liefrinck op de Buitenbezittingen voldoende te zijn gebleken.

In een artikel, gedateerd Tjikadjang April 1917, zet de heer M. F. Winkler uiteen hoe hij zich voorstelt, dat de bereidheid van thee door de bevolking zelf, een tak van Inlandsche groot-industrie zou kunnen worden.

Verder bevat deze afl. nog: Baniërdragers van het Binnenlands Bestuur, door S. Kalf (slot). — De ambtenaren B.B. en de officieren, door G. L. Gonggrijp. — Begroting van uitgaven en ontvangsten van het Mangkoe Nagorosche Rijk voor het dienstjaar 1917, door J. H. Abendanon. — Verscheidenheden, door H. D. — Kroniek, door Tertius. — Persoverzicht, door J. P. — Vreemde koloniën, door H. D. — Bibliographie, door C. v. d. V.

Firma H. C. MORSINK Ez.

(JOH. H. MOHRMANN, v/h Lid der Firma LEDEBOER & Co.)

Hobbemastraat h. P. C. Hoofstr. 30
Amsterdam, Interc. Tel. Z 24.

Samballans

Boemboes

Chutney

Ketjap Benting

CONSERVEN - TIELEMAN & DROS

LEIDEN - HOLLAND.

Bilkgroenten

Visch, Vleeschwaren
Soepen, Pickles, Jams

Leveranciers aan het Departement van Koloniën, Oorlog, Marine en aan de voornaamste Stoomvaartlijnen.

INRICHTING VOOR SPREEKONDERWIJS.

DEN HAAG, STATENLAAN 115.

Directrice: A. BRUGMA, Gemeente-spraakleerares te Den Haag.
Spreektijd 12½ - 1½ uur.

GENEZING VAN ALLE SPRAAKGEBREKEN.

Speciale behandeling van stotteren. Onderwijs in Lip-lezen voor dooven. Behandeling van Aphasieën.

GELEGENHEID TOT VAKOPLEIDING.

De prijzen worden berekend naar de omstandigheden.
Leeraren: Mej. A. BRUGMA; Mej. J. HARDERS, Gemeente-Spraakleerares; Mej. H. A. KROON; Mej. J. SCHOUTEN; Mej. D. ZEVENHUIZEN, Gemeente-Spraakleerares.

Gas-, Waterleiding- en Electriciteits-Maatschappij

voorheen I. SELTEN.

ROTTERDAM, Coolsingel 50, Telefoon Interc. 847.
'S-GRAVENHAGE, Lange Houtstr. 8, Tel. Interc. H 715.

Installateurs van Gas-, Water- en Electr. leidingen.

BADEN, GEYSERS EN
SANITAIRE ARTIKELEN.

Steeds voorradig:
PHILIPS GLOEILAMPEN,
in alle lichtsterkten.

HOLLAND TYPING OFFICE

Damrak 45 - AMSTERDAM - Telefoon N. 4625

Type- en Vermenigvuldigbureau

Speciaal adres voor Cyclostyle- en Schrijfmachinepapier.
E. VAN OS, Directrice.

Mode-Academie

SYSTEEM WOHRYZEK.

Singel 437 hoek Heiligenweg, AMSTERDAM.

HET ADRES van opleiding voor
Coupeuse, Directrice en Leerares.

Grondig onderricht verzekerd.

PROSPECTUS OP AANVRAAG GRATIS.

De Directrice A. MIENSTRA.

Uit Zendingsperiodieken.

De Macedoniër van 1 Nov. bevat o.m. Theologische opleiding van Javanen, door D. Bakker. — Oemboe Djama Karai Mandjawa, radja van Lewa, een berucht „vorst“ op het eiland Soemba† Januari 1917, door D. K. Wielenga.

Berichten van de Utrechtsche Zendingsvereniging. In het Nov. nummer het slot der mededeelingen over de opening van het nieuwe gebouw der Ned. Zendingsschool te Oegstgeest.

In het Maandbericht van het Nederl. Zendinggenootschap van Nov. o. a. de aankondiging van een werkje: De Zendingklok, een verhaal uit den zendingsarbeid op Nias, door J. N. Bieger.

Het November-Nr. der Annalen van het Missiehuise Tilburg heeft een artikeltje van den missionaris J. Staal, getiteld: De levensloop van een Doesoen, waarin achtereenvolgens de geboorte, de jeugd, het huwelijk, de ziekte en de dood van deze Dajaks worden beschreven.

Geneeskundig Tijdschrift voor Ned.-Indië.

Uit den inhoud van deel 57, afl. 3: Een voorloopig onderzoek betreffende de verschillende soorten van anophelinen te Soerabaja voorkomende, door M. L. van Breemen. — Over Glycosurie in de tropen en Low fever, door C. D. de Langen en Dr. H. Schut. — De pestbestrijding voorheen en thans, door Dr. O. L. E. de Raadt. — Trichomonascysten, door S. L. Brug. — Rattenbeetziekte, door Dr. W. J. Bais. — Een geval van rattenbeetziekte, door A. Pondman. — V. Syphilis en gonorrhoe eener Javaansche koeliebevölkering, door Dr. J. C. J. C. Smits. — Eenige aantekeningen over het gebruik van salvarsan en neosalvarsan bij framboesia tropica, door P. Broertjes.

Als bijlage (van deel 56, afl. 6) verscheen tegelijkertijd het verslag van den dienst der pestbestrijding over het 2e kwartaal 1916.

Publicaties Ned.-Ind. Landbouw Syndicaat.

In afl. XV van den loopenden jaargang onder verschillende mededeelingen o.m. de tekst eener voordracht van Dr. Ultée, getiteld: Eenige proeven over den invloed van het verwijderen der koffie op de rubberproductie.

Boschbouwkundig Tijdschrift Tectona.

Inhoud van de Juli-afl. I. Oorspronkelijke bijdragen: Chronologisch register der meest voorkomende dienstvoerschriften van het boschwezen in Ned.-Indië. Derde vervolg, door J. van Rosendaal. — Iets over diktegroei bij padi, door C. Draaisma. — Een bericht over het gebruik van Palembang wilddhout voor masten in den compagniestijd, door E. H. B. Brascamp. — Herinneringen aan een oud-lid van het college van administratie van houtbosschen onder Daendels, een halve eeuw later over het beheer der djatibosschen, door E. H. B. Brascamp. — Het door de Oost-Indische Compagnie ingenomen standpunt met betrekking tot den uitvoer van djatihout in 1790, door E. H. B. Brascamp. — Korte mededeelingen: Staat van de particuliere boschproceelen, welke in 1917 in werking traden, gevende tevens een overzicht van het verloop der inschrijvingen. — Referaten en vertalingen: Beheersching van overstromingen, door P. A. Oudemans. — Hout-exploitaties. — Het boschbedrijf op Celebes.

Locale Belangen.

Afl. 2 van het orgaan der vereeniging voor Locale Belangen heeft een artikel van V., getiteld „Vreemde opvattingen“, waarin schr. doet uitkomen welke zonderlinge denkbeelden ten aanzien der Indische decentralisatie in Nederland nog bestaan, zelfs onder oud-Indische bestuursambtenaren (in casu de kroniekschrijver van het Koloniaal Tijdschrift). — Een uittreksel van „Indrukken over den Amerikaanschen gezondheidsdienst op de Philippijnen.“ — Verder o.m. een overzicht van een lijvig boekdeel (bijvoegsel behoorende bij het Gemeentebld van Batavia): Voorstellen tot organisatie van den handel in versche levensmiddelen, door Dr. J. Hellemans, gemeente-veearts van Batavia.

Weekblad voor Indië.

No. 14 bevat een geïllustreerd artikel over de Madoera Stoomtram, welke een bijzondere positie in het tramwezen inneemt, omdat ze behalve tram, ook Stoomvaart maatschappij is.

In No. 16 een tweetal korte bijdragen (waarvan één geïll.) naar aanleiding van de onlangs gehouden nijverheidsvertoonstelling te Madioen.

De heer M. van Geuns houdt in No. 17 eene nabetrachting (gedateerd Den Haag, April 1917) over „Indië Weerbaar“. — Verder in dat Nr. o.a. Invoer van volbloed Bengaalsche runderen in Zuid-Kedoe. — Reisdrukken uit Banka, door C.

De Indische Mercur.

Inhoud van No. 45: Het bankwezen in Nederlandsch West-Indië, door Mr. G. J. Fabius, besproken door A. D. — Djambi aardolie maatschappij. — Mededeelingen van het Proefstation voor Thee, besproken door Dr. A. W. Nanninga. — De principes van dryfarming en het belang daarvan voor de suikercultuur, besproken door J. Sibinga Mulder. — Huldiging van Prof. Hugo de Vries. — Verordening inzake de klapperbelasting enz. in den Toelau Toedjoeh Archipel, de Tambelan- en Wates-eilanden. — Onze West in woord en beeld, besproken door J. Sibinga Mulder. — De overzeesche handel en de oorlog. — Kultuurberichten. — Kleine mededeelingen, zomede de overige wekelijksche rubrieken.

De Banier.

In No. 29 van dit weekblad vindt men uitvoerige mededeelingen van iemand, die de reis Holland-Indië, via Siberië heeft gemaakt. De schr. verklaart zich bereid nadere inlichtingen te verschaffen.

De Java-Post.

Het Nr. van 29 Juli 1917 bevat weder een artikel van den heer J. Suys over het Indische Staatsbeleid;

thans behandelt schr. de toekomst van het middelbaar onderwijs in Indië. — No. 30 brengt een tweetal bijdragen op ethnologisch gebied, n.l. van Pr. H. Geurtjens, getiteld: Over gemeentelijke koppensnellers en kinderrovers (op de Kei-eilanden); en van Pr. P. Verrenten: Mijmeringen van een ouden Kaja-Kaja (Nieuw Guinea).

* * *

Ten slotte een opgave van titels, deels aan verschillende bibliografiën ontleend.

Jaarboek voor Suikerfabrikanten in Ned.-Indië, 22e jaargang 1917-18. Met kaart aangevende de ligging der Suikerfabrieken op Java en Madoera (Amsterdam, J. H. de Bussy).

Stephan de Lima de Amboneesche toovenaar. Een verhaal uit Oud-Batavia, door A. Th. Manusama (Weltevreden, Visser en Co.)

Der Reis in der Weltwirtschaft, von Dr. H. Schumacher (München und Leipzig, Verlag von Duncker & Humblat).

Shells as evidence of the migrations of early culture, by J. Wilfrid Jackson (Manchester, University Press).

Schädelkultus der Dyak und anderer Stämme des Malaiischen Archipels, von F. Heger (Mitteilungen der Anthropologischen Gesellschaft in Wien. Band 47, Heft 4).

Antithese in Indië? door C. P. en M. W. C. Cohen Stuart-Francken (De Schakel), 1917, blz. 122.

Naarden Bromo en het Tenggergebergte, door Van der Brugh (Buiten, 27 October 1917).

Wat zou Nederland zijn zonder Indië, door E. — Het rapport Van Kol (Hou en Trou, October 1917).

Nog iets over besnijdenis in Ned.-Oost-Indië, door H. Jacobs (Ned. Tijdschr. voor Geneeskunde, 13 Oct. 1917).

Zakflora voor de landbouwstroken op Java, door Dr. I. Boldingh. Met voorwoord van Dr. J. C. Koningsberger (Batavia, 1916).

Diplomatieke bescheiden betreffende de toelating van oorlogsschepen en bewapende handelsvaartuigen binnen het Nederlandsch rechtsgebied (Batavia, Landsdrukkerij).

De Katholieke missiën in Nederlandsch-Indië, door H. Welbergen (Leiden, Uitgave Mij. „Futura“).

Nederland buiten Europa. Aardrijkskundige schets der bezittingen en koloniën. (Groningen—Den Haag, J. B. Wolters).

Eerste Zuid-Sumatra Conferentie. Congres-onderwerp I. De beteekenis en de toekomst van den mijnbouw in Zuid-Sumatra, door H. Philippi. (Uitgegeven door de Zuid-Sumatra Landbouw- en Nijverheidsvereniging).

Schetsen uit den Oost (kerkelijk en godsdienstig leven), door E. M. van Kerkrade (Hervorming, jaarg. 1917, blz. 310).

Leeszaal Heulstraat 17.

Opgave van dagbladen en tijdschriften, ter lezing liggend in de leeszaal van het Hoofdbestuur van „Oost en West“, Heulstraat 17, Den Haag, welke dagelijks, Zon- en feestdagen uitgezonderd, geopend is van 's morgens 9—6 uur 's namiddags:

De Planter, De West, Suriname, De Surinaamsche Bode, Sumatrapost, Sumatrabode, De Padanger, De Sumatra Courant, Javabode, Bat. Nieuwsblad, Soer. Handelsblad, Nieuwe Soer. Courant, Deli Courant, Atjeh's Nieuws- en Advertentieblad, Preangerbode, Javasehe Courant, De Locomotief, De Banier, Het Witte Kruisblad, De Nieuwe Vorstenlanden, De Hofstad, enz., benevens 20 diverse Maleische bladen en tijdschriften en tal van Brochures, Jaarverslagen, enz.

Verscheidene periodieken, waaronder: Hou en trou, Vrede door Recht, De Stem van Indië, Tijdschrift voor economische geographie, Nederl. Zending-Genootschap, Indisch Genootschap, Weekblad voor den handeldrijvende en industrieelen middenstand, Financieel Nieuws- en Uitlotingsblad, Exportblad, Indië, Ons Land, Ned.-Indië Oud en Nieuw.

Leeszaal Laan van Meerdervoort 187.

Bat. Nieuwsblad; De Locomotief; De Sumatra Post; De Sumatra Bode; Suriname; Tjahaja Sumatra; De Ind. Mercur; Weekblad voor Indië; De Banier; De

NEDERLANDSCH-INDISCHE ESCOMPTO MAATSCHAPPIJ

OPGERICHT IN 1857.

Agentschap: 's-Gravenhage, Prins Hendrikplein 14

BELAST ZICH MET ALLE MOGELIJKE BANKZAKEN.

SAFE-DEPOSIT.

DE BAS & Co., Bankiers

HEERENGRACHT 17 - 'S-GRAVENHAGE

BELASTEN ZICH MET ALLE BANKZAKEN

:-: Safe-Inrichting. :-:

Bankierskantoor
van
LISSA & KANN
— LANGE VIJVERBERG 3
's-GRAVENHAGE
Administratie van vermogens-
Safe Deposit

NEDERLANDSCH INDISCHE HANDELSBANK
AMSTERDAM BATAVIA 's-GRAVENHAGE

Ampenan, Bandoeng, Cheribon, Hongkong, Indramajoe, Medan, Pekalongan, Probolinggo, Semarang, Singapore, Soerabaya, Tegal, Tjilatjap, Weltevreden.

Kapitaal f 30.000.000.- R'serven f 4.800.000.-

Rotterdamsche Bankvereniging
Kapitaal en Reserven f 52.000.000.-
ROTTERDAM AMSTERDAM 's-GRAVENHAGE

Boompjes Feijenoord Glaboven Schiedam Vlaardingen	Rokin Zaandam	Mauritskade Bezuidenhout Kneuterdijk Naaldwijk Rijswijk Scheveningen
--	-------------------------	--

Handelscredieten.
Voorschotten in rekening-Courant.
Deposito's.
Cheque-Rekeningen met rente-vergoeding.
Gelegenheid tot open en gesloten bewaargeving.

SAFE-DEPOSIT.

Nationale Bankvereniging
Kapitaal en Reserven f 6.900.000.-
Hoofddirectie en Centrale Administratie te Utrecht.

Alkmaar Alphen a/d Rijn Amersfoort Apeldoorn Arnhem Barneveld Bodegraven Boskoop Coevorden Culenburg Delft Deventer Doetinchem Dokkum Dordrecht Drachten Ede Franeker Geldermalsen	Gouda Gorinchem Groenlo Groningen Harlingen Heerenveen Helder (den) Hengelo (O.) Hoogeveen Katwijk Leeuwarden Leiden Meppel Middelburg Oostburg Purmerend Schagen Schoonhoven Slidrecht	Sneek Stadskanaal Ternuzen Tholen Tiel Uithoorn Utrecht Veendam Veenendaal Vlissingen Wildervank Woerden IJmuiden Zeist Zierikzee Zutphen Zwijndrecht
--	---	---

DISCONTEEREN EN INCASSEEREN
WISSELS OP BINNEN- EN BUITENLAND

CREDIET- EN HANDELSBANK
voor Nederland en Koloniën
HEERENGRACHT 452 - AMSTERDAM

Verstrekt Credieten van f 1000.- af.

Coöperatieve
Amsterdamsche Crediet-, Deposito- en Spaarbank,
Hoofdkantoor: Rokin 55, Amsterdam.

CREDIETEN met en zonder persoonlijke of zakelijke zekerheid, ook aan Indische Ambtenaren en verlofgangers.
SPAARGELDEN. Rentevergoeding 5 pCt. 's jaars.

Sluit Uw Molest-, Bagage-, Noodhavenkosten-, Brand- en Inbraakverzekeringen bij W. LEDEBOER - WIJNSTRAAT 130 - ROTTERDAM. Billijke Premiën. Gunstige Voorwaarden.

Ind. Gids; Neerlandia; Koloniaal Tijdschrift; Vrede door Recht; Onze Vloot; Ons Leger; Maandblad voor Vrouwenkiesrecht; Theosophisch Maandblad; Korte Verslagen van de Verg. der Tweede Kamer der Staten-Generaal; Financieel Nieuws- en Uitlotingsblad; Brochures, enz., benevens een Bibliotheek.

Mededeelingen.

Van het Hoofdbestuur der Vereen. „Oost en West“:

Concept-Notulen van de Hoofdbestuursvergadering op 27 October 1917.

Aanwezig de Leden: C. R. Bakhuizen van den Brink, Voorzitter, R. Zuyderhoff, Onder-Voorzitter, Mevrouw M. Ten Bosch-Boscher (Den Haag), J. P. Th. J. Brondgeest (Haarlem), Mevr. Douair. Jhr. C. Clifford Kocq van Breugel-Roelofs (Breda), T. Gerdes Oosterbeek (Apeldoorn), F. E. Luitjes (Nijmegen), Ch. Monod de Froideville (Studenten-Afd. Leiden), Mevrouw J. E. van Oeveren-van Schaik (Utrecht), H. W. Scheuer (Leiden), J. M. G. Baumann (Arnhem) en E. F. Grooss, Secretaris.

Afwezig de Leden: Prof. Dr. J. F. van Bemmel (Groningen), J. H. Calmeyer (Apeldoorn), Z. G. Ph. Marcella (Rotterdam), Mr. Dr. C. F. Schoch (Amsterdam), C. de Vries (Amsterdam); de Heeren Calmeijer en de Vries met kennisgeving van verhindering.

De Voorzitter opent om 2 uur n.m. de vergadering met een woord van welkom, in het bijzonder tot het nieuw benoemde lid, den Heer J. M. G. Baumann, dien hij met zijn benoeming feliciteert en wien hij een langdurige, aangename samenwerking met het Hoofdbestuur toewenscht.

I. Notulen.

Overgaande tot de agenda, vraagt de Voorzitter of een der aanwezigen iets op te merken heeft naar aanleiding van de in het „Koloniaal Weekblad“ van 26 Juli j.l. No. 30 gepubliceerde concept-notulen van de vorige Hoofdbestuursvergadering, of voorlezing daarvan wenscht.

Daar geen der aanwezigen het woord verlangt, worden die notulen goedgekeurd en gearresteerd.

II. Voorstel tot tijdelijke vereeniging van de functies van Secretaris en Penningmeester in één persoon.

De Voorzitter deelt mede, dat sedert het overlijden van den vorigen Penningmeester, den Heer A. C. Harting, de 2e Penningmeester, de Heer E. F. Grooss, Secretaris van het Hoofdbestuur, diens functie bij de zijne heeft waargenomen. De ondervinding met deze samenvoeging van werkzaamheden gedurende vijf maanden opgedaan, heeft het Dagelijksch Bestuur aanleiding gegeven, thans met het voorstel aan te komen om dien toestand te bestendigen, ook met het oog op de bekendheid van den heer Grooss met het koopmans-boekhouden, wat ten goede kan komen ter verkrijging van een zuiver beeld van den geldelijken toestand in zijne verschillende onderdelen, terwijl aldus mede de gelegenheid geopend wordt den functionaris een toelage te geven, welke eenigszins in overeenstemming is met de uitgebreidheid der werkzaamheden.

Indien dit voorstel de instemming der vergadering zou mogen verwerven, zal daarmede een voorstel tot wijziging der Statuten en van het Huishoudelijk Reglement gepaard moeten gaan, welke aldus zal moeten worden geredigeerd, dat een eventuele terugkeer tot den ouden toestand mogelijk blijft.

Na eenige discussie, wordt het voorstel met algemeene stemmen aangenomen, ter voorbrenging in de a.s. Algemeene Vergadering.

IV. Regeling van de positie van den Secretaris-Penningmeester.

Op verzoek van den Secretaris-wd. Penningmeester, die kieschheidshalve en om de debatten niet door zijn tegenwoordigheid te beïnvloeden, verzocht heeft gedurende de behandeling van deze aangelegenheid de zaal te mogen verlaten, wordt besloten de behandeling van punt IV der agenda aan die van punt III te doen voorafgaan.

De Secretaris-wd. Penningmeester verlaat de zaal; de Onder-Voorzitter neemt op zich de aantekeningen voor punt IV te houden.

Het Dagelijksch Bestuur stelt voor de toelage van den Secretaris-Penningmeester vast te stellen op f 100 per maand, welk voorstel geen tegenstand ondervindt en, na eenig debat, met algemeene stemmen wordt aangenomen ter voorbrenging in de a.s. Algemeene vergadering.

III. Voorstel tot wijziging der Statuten en van het Huishoudelijk Reglement.

De door het Dagelijksch Bestuur ingediende wijzigingsvoorstellen worden, na eenig debat, goedgekeurd, behoudens dat het Dagelijksch Bestuur uitgenoodigd wordt, de redactie van het voorgestelde artikel 7 van het Huishoudelijk Reglement nader te overwegen voor het juiste verband met de statuten of andere aansluitende bepalingen.

Het voorstel (ter voorbrenging in de a.s. Algemeene Vergadering) van het Dagelijksch Bestuur bevatte de volgende wijzigingen:

Statuten.

Art. 8.

Het tweede lid aan te vullen met:
„de betrekkingen van Secretaris en Penningmeester kunnen in één persoon vereenigd zijn; in dat geval wordt uit de in den kring 's-Gravenhage gevestigde leden van het Hoofdbestuur door de Algemeene Vergadering almede benoemd een plaatsvervangend Secretaris-Penningmeester, die ook deel zal uitmaken van het Dagelijksch Bestuur.“

Huishoudelijk Reglement.

Art. 6.

Als zesde lid toe te voegen:

De plaatsvervangende Secretaris-Penningmeester, benoemd ingeval de functies van Secretaris en Penningmeester in één persoon vereenigd zijn, neemt bij ontstentenis of verhindering van de Secretaris-Penningmeester diens werkzaamheden waar, en is hem overigens — voor zooveel noodig — behulpzaam.

Art. 7.

Het tweede lid toe te voegen:

Wanneer de betrekkingen van Secretaris en van Penningmeester niet in één persoon vereenigd zijn, kiest het Hoofdbestuur telken jare in de eerste vergadering uit zijn midden een 2en Secretaris en een 2en Penningmeester, om den Secretaris en den Penningmeester behulpzaam te zijn en te vervangen, indien dit noodig is.

V. Mededeelingen:

De Voorzitter doet de navolgende mededeelingen:

a. Subsidie.

Van den Minister van Koloniën mochten wij het heugelijk bericht ontvangen, dat de jaarlijkse subsidie voor de Vereeniging „Oost en West“ weder op de begroting voor 1918 is gebracht.

b. Tehuis voor Inlanders uit den dienstbaren stand.

Voor de oprichting van een „Tehuis voor mannen en vrouwen uit den Oost-Indischen Archipel“ is overleg gepleegd met den Regeerings-adviseur, den Oud-Resident G. J. Oudemans. Het uitzicht bestaat op steun daarvoor van de zijde der Regeering.

Het tehuis zal den naam dragen: „Salam Aleikum“, en onder beheer staan van de Vereeniging „Oost en West“, daarin bijgestaan door hare Afdeling Den Haag.

Voor het beheer is reeds het oog op een geschikt echtpaar gevallen.

c. Tehuis voor studeerende jongelieden van Inlandsche bloede.

Na rijp overleg is de Studie-Commissie van onze Vereeniging tot het besluit gekomen, dat een tehuis voor studeerende jongelieden niet aan het doel zou beantwoorden.

1°. acht zij het voor de bevordering van de algemeene ontwikkeling der jongelieden niet wenschelijk, dat zij hier geheel in eigen kring verkeerden, daar juist de omgang met de Hollandsche jongelieden voor die ontwikkeling onmisbaar is.

2°. komt het haar voor, dat een opname in een Europeesch gezin aan de moreele vorming van de jongelieden ten goede zal komen;

3°. zou men met de oprichting van één tehuis niet kunnen volstaan, daar het onderbrengen van jongelieden van verschillende landaarden in één tehuis bezwaren oplevert en de jongelieden bovendien op verschillende plaatsen studeeren.

De Commissie is er dus voor, dat de jongelieden — althans den eersten tijd van hun hierzijn — bij Hollandsche families worden ondergebracht, maar de families moeten zorgvuldig worden uitgekozen en een bevoegd persoon moet met het toezicht worden belast.

Mochten echter van Inlandsche zijde dergelijke tehuizen worden opgericht — waartoe, naar van terzijde vernomen werd, reeds plannen in overweging zijn — dan zal de Commissie natuurlijk alle mogelijke medewerking verlenen, zoowel bij de oprichting als daarna.

d. Samenwerking op het gebied van lezingen en leer- gangen.

De samenwerking op het gebied van lezingen en leer- gangen is verkregen. Het Koloniaal Instituut, de Vereeniging „Oost en West“, het Nederl. Onderwijzers Genootschap e. a. hebben tot die samenwerking besloten en een Comité gevormd tot de regeling daarvan.

e. Vereeniging „Toeristenverkeer“ te Batavia.

De Vereeniging „Toeristenverkeer in Nederl.-Indië“ heeft verzocht haar kantoor in Nederland in het gebouw der Vereeniging „Oost en West“ te mogen vestigen.

Wij hebben dit verzoek ingewilligd, omdat van dezen maatregel wederzijds nut te trekken valt. Ons Informatie-bureau zal daarvan o.a. al dadelijk kunnen profiteren.

Bovendien komt de bijdrage van genoemde vereeniging ad f 400.— per jaar aan onze kas ten goede.

f. Brochures.

Sedert de vorige vergadering is van onze brochure- reeks nog verschenen een verbeterde herdruk van brochure No. 9 „De Ambtenaar b. d. Gouvernements Marine“; terwijl een nieuw No. 11 „de Bergcultures“, ter perse ligt, en nog dit jaar, met medewerking van

De Nederlandsche Spaarkas

AMSTERDAM, Rokin 95, Bijkantoor te BANDOENG.
Bijkantoor te 'S-GRAVENHAGE, Stephensonstraat 49.

Kapitaalvorming, Uitzelfondsen, Studiebeurzen, Stortingen van f 2.50—f 50.— per maand.

Vraagt gratis prospectus aan: het Hoofdkantoor, de Bijkantoren of aan: den Oud-Dir. Bijkantoor Bandoeng, H. VOLTEN, tijd. adres 's-Gravenhage, Kon. Emmakade 128; den Inspecteur, W. WEIJNE, Dibbetsstraat 83, Den Haag.

AMSTERDAMSCHER BANK - Amsterdam

Kapitaal . . . . . f 29.122.400.—

Reservefonds . . . . . = 18.900.000.—

Bijzondere Reserve . . . . . = 2.000.000.—

— ALLE BANKZAKEN —

Haagsche Levens- en Spaarverzekering Mij

Barentszstraat 2a

's-Gravenhage

VERLEENT CREDIETEN

..... tot elk bedrag .....

Billijke voorwaarden

Discrete afdoening.

VOORSCHOTTEN vanaf f 500.—, onder zakelijke of persoonlijke zekerheid, al dan niet met inpandgeving polis levensverzekering.....

N.V. „Voorschotbank de Nederlanden“

Frederikstr. 2 Kapitaal f 1.000.000 's Gravenhage

Geeft 4,5% Schuldbrieven uit in stukken van f 1000.—, f 500.— en f 100.—, onder Trustee-toezicht.

„Vesta“

Maatschappij van Levensverzekering.

Hoofdkantoor:

Jansbuitensingel 5,

ARNHEM.

HYPOTHEEKBANK voor AMERIKA

Directeur: H. S. GRATAMA Jzn. DEN HAAG.

5 0 / 0 PANDBRIEVEN

na 10 jaar opvorderbaar
à 100 0/0.

Verkrijgbaar tegen 98 1/2 0/0

het Departement van Koloniën, een verbeterde en verlichte herdruk van brochure No. 1 het licht zal zien.

g. Het geldelijk beheer.

De geldelijke administratie van de Vereeniging is thans commercieel ingericht. Daardoor zijn eenige veranderingen in de groepeerings der hoofden van rekeningen aangebracht, waarvan bij de jaarverantwoording zal blijken.

De exploitatie van het „Koloniaal Weekblad” is thans geheel als onderdeel van de algemeene administratie opgenomen.

h. Het Koloniaal Weekblad.

Door de enorme stijging der papierprijzen zijn de drukkosten van het Koloniaal Weekblad ook overeenkomstig hooger geworden, wat een nader overleg met den uitgever zal noodig maken.

VI. Rondvraag.

Op de rondvraag van den Voorzitter, deelt de Heer J. M. G. Baumann (Afd. Arnhem) mede, dat het bestuur der Afd. Arnhem nog niet heeft kunnen voldoen aan het verzoek van het Hoofdbestuur om een der vele te Wageningen woonachtige leden in het bestuur der Afdeling te benoemen. Men had vernomen, dat het Hoofdbestuur J. H. Calmeyer uit Apeldoorn, zich metterwoon te Wageningen zou vestigen en het Bestuur heeft op deze verhuizing gewacht om den Heer Calmeyer dan tot bestuurslid te verkiezen. Thans is echter het bericht ontvangen, dat de voorgenomen verhuizing van den Heer Calmeyer niet doorgaat, zodat het Bestuur nu een ander zal benoemen.

Niets meer aan de orde zijnde, sluit de Voorzitter, onder dankbetuiging voor de getoonde belangstelling, de vergadering.

De Secretaris,
E. F. GROOSS.

Van het Dagelijksch Bestuur der Vereeniging:

In de Leeszaal, Heulstraat 17, Den Haag, zijn o.a. ter lezing gelegd:

Levensbericht van Ch. Th. van Deventer, door C. R. Bakhuizen van den Brink, overdruk uit de Levensberichten v. d. Mij. der Ned. Letterkunde.

Eerste Zuid-Sumatra-Conferentie, Congres onderwerp I, De beteekenis en de toekomst van den mijnbouw in Zuid-Sumatra, door H. Philippi.

Mededeelingen van het Besoekisch Proefstation, No. 25, Verslag over het jaar 1916.

De Steenkolen-Industrie, No. III van de Serie Onze Koloniale Mijnbouw.

Van de Haagsche Hulpraad voor Zendingsstudie:

PROGRAMMA, tevens vriendelijke uitnodiging, voor de Zendingsbijeenkomsten, georganiseerd door de „Haagsche Hulpraad voor Zendingsstudie”, winter 1917—1918.

15 November, Donderdagmiddag te 3 uur, in de zaal van het „Clubhuis” van Speykstraat 153, Zending H. LASSCHUIT, van Dodinga (Halmahera) (U.Z.V.) Onderwerp: De Zending in de Kau-baai.

29 November, Donderdag-avond te 8 uur, in de „Fransche Kerk” (Noordeinde tegenover de Molenaarsstraat), Zending J. A. F. SCHUIT, van Tifoe op het eiland Boeroe (U.Z.V.) Onderwerp: „Boeroe-Idylle”.

12 December, Woensdagmiddag te 3 uur, in de zaal van het „Clubhuis” van Speykstraat 153, Mevrouw Zuster C. M. ROOSE (N.Z.G.) Onderwerp: Uit het Diakonessenwerk in Modjowarno.

23 Januari, Woensdagmiddag te half vier uur, in de „Kerkzaal” van het Diakonessenhuis, Zending C. J. HOEKENDIJK, van Garoet (N.Z.V.) Onderwerp: De z.g. „Stille Kracht” (Een blik in de Indische wereld).

19 Februari, Maandagmiddag te 3 uur, in de zaal van het „Clubhuis”, van Speykstraat 153, Ds. K. VAN DIJK, miss.-pred. van Keboemen (Z.G.K.) Onderwerp: Uit het werk op het Zendingsterrein der Gereform. Kerken van Friesland op Midden-Java.

13 Maart, Woensdagmiddag te 3 uur, in de zaal van het „Clubhuis”, van Speykstraat 153, Zending H. G. VAN EELEN, van Mori (Posso) (N.Z.G.) Onderwerp: De moeilijkheden voor den beginnening.

18 April, Donderdag-avond te 8 uur, in de „Fransche” Kerk, Zending F. J. JENS (U.Z.V.) Onderwerp: Gods leidingen in het Zendingswerk op het eiland Biak (bij N.-Guinea).

Toelichting. De middagsamenkomsten zijn als vroeger gratis toegankelijk. Voor de beide avond-bijeenkomsten zal thans echter een matige toegangsprijs worden geheven. Een kaart voor één Zendingavond kost 15 cent. Voor beide te zamen in één genomen 25 cent. Een aantal plaatsen zal worden gereserveerd. De prijs daarvan is 60 cent voor één avond. Een kaart geldig voor beide avonden kost f 1.—.

De kaarten zijn verkrijgbaar bij den Secretaris van den H.H.Z.S., Javastraat 78, (Tel. H. 7019) en bij de boekhandelaren: Firma Beschoor (Nieuwstraat), Firma Gerretsen (Spui), Firma van Golverdinge en Van Peursem (Zeestraat), Firma C. Oranje (Piet Heinstraat), alsmede bij den koster der „Fransche Kerk, den heer P. J. Bielen, Noordeinde 25. — Op de avonden zelve ook aan het Kerkgebouw.

Ingezonden.

Associatie en H. I. Onderwijs.

Geachte Redactie,

Vergun mij s.v.p. een plaatsje in uw blad voor het volgende:

Een pleit te voeren voor associatie is onnoodig in de kringen van O. en W. Allen zijn we van hare noodzakelijkheid overtuigd. Wat echter nog steeds aller aandacht en overweging vraagt, is dit: Hoe wordt dat doel 't allerbest bereikt? Algemeen wordt erkend, dat het onderwijs een der machtigste factoren is om daartoe te geraken. Door 't onderwijs wordt er ingewerkt op de geestelijke en redelijke begrippen van de Inlanders, waardoor ze den Westerling beter leeren verstaan niet alleen, maar ook leeren waardeeren de grondbeginselen, waarop onze cultuur is gebouwd.

Welk een zware taak is 't echter voor den onderwijzer om den Inlandschen knaap recht te verstaan, door te dringen tot zijn verborgen zieleleven, om dan daarop in te werken ten goede. Opvoedend onderwijs te geven, is zelfs in ons land, onder ons eigen volk reeds zulk een moeilijk werk, hoeveel moeilijker moet 't dan niet zijn de kinderen te onderwijzen en op te voeden van een zoo geheel anders aangelegd volk, dat daarbij een ons geheel vreemde taal spreekt. Men voelt 't: een eerste vereischte is voor den onderwijzer de taal des lands te kennen, om vervolgens tot de volksziel door te dringen. En dan, welk een liefde en toewijding om zich daaraan te geven!

En als we daarop zien, komt onwillekeurig de vraag bij ons op: zijn nu alle onderwijzers, die eenvoudig bij 't H. I. onderwijs worden geplaatst voor een tijd, nu ook daarvoor de meest geschikte personen? Hebben ze allen wel de noodige liefde voor den Inlander, den noodigen lust om zich aan zijn onvoeding te wijden? En dan weten we, dat er meermalen klachten worden gehoord en ook gelezen in de bladen van Onderwijzers, die zoo bitter weinig voelen voor hun Inlandsche leerlingen, die zich zoo weinig aan hen gelegen laten liggen, die niet eens de moeite nemen om hun taal te leeren, de hun opgelegde taak afwerken en verder... soedah. We voelen 't, zulke onderwijzers tegen wil en dank, zeiden we haast, bij 't H. I. Onderwijs geplaatst, zullen de associatie niet bevorderen.

Voordat de gedachte bij ons opkwam of 't niet mogelijk is 't Onderwijzend personeel te splitsen in twee corpsen, waarvan eene voor 't Europeesche en 't andere speciaal voor 't Inlandsche en Chineesche onderwijs bestemd is en daar ook zijn promoties maakte, zoodat overgangen alleen volgens wensch van den betrokkene en na voldoening aan de gestelde eischen kan plaats hebben of tijdelijk door 't Gouvernement in geval van dringenden onderwijzersnood.

Daardoor is 't mogelijk voor 't Inlandsch en Chineesch onderwijzerspersoneel bepaalde eischen te stellen, als bijvoorbeeld 't studeeren voor de bekende acte voor land- en volkenkunde, welke bezit een vereischte is voor de bevordering tot de 2e klas en een gratificatie tengevolge heeft van 2, 3, 4 of 500 gulden. Dan kunnen er ook speciaal onderwijzers voor deze takken van onderwijs worden opgeroepen en zij, die lust gevoelen om zich aan het onderwijs voor den Inlander te wijden, zullen zich daarvoor aanmelden. Het spreekt van zelf, dat bij overplaatsingen met het taalgebied rekening gehouden zal moeten worden.

O.i. zal zulk een regeling uitnemend werken, te meer daar op den duur voor 't H. I. en 't H. C. onderwijs toch getracht zal worden zooveel mogelijk met Inlandsche en Chineesche leerkrachten te volstaan, zoodat onze Europeesche Onderwijzers dan als leidlieden hebben op te treden en voor leidlieden is ten minste de noodige kennis van taal, land en volk een vereischte.

Hopende, dat deze gedachten instemming zullen vinden en ter bevoegder plaatse gebracht, tot de gewenschte reorganisatie zal leiden, teken ik mij met dank voor de plaatsing,

A. AMBON.

NAAMLooZE VENNOOTSCHAP

Joaillerie Artistique.

Directeur: J. STELTMAN.

NOORDEINDE 21. TEL. INTERC. 8902
DEN HAAG

Interessante collectie Bijoux en Zilverwerk.
Artistieke Modellen.

Kunst-Zilvermeedwerk in verschillende stijlen.

Atelier voor het zetten en verzetten van Paarlen en Juweelen.

MEVROUW.
Wij hebben een zeer groote collectie **Pelterijen** voor iedere smaak en beurs.
Spuistr. 67. **M. & J. TOEMAN**, Den Haag.
Tel. H. 2009. N.B. Het bekende adres voor **Kanten, Festons en Lingerieën.**

R. Wiegman & Co
Wolflimaneniers
MODERNE MAGAZIJNEN VAN HEEREN- EN JONGENSKLEEDING, gemaakt en op maat.
Specialiteit Indische Uitrustingen
UNIFORMEN, GALAKLEEDING.
AMSTERDAM, Leidschestraat 1e v. Swindenstraat Ferd. Bolstraat Nieuwendijk
ROTTERDAM, Binnenweg
UTRECHT, Mariaplaats
LEIDEN, Botermarkt
ZAANDAM, Damstraat
DELFT, 's-HERTOGENBOSCH. Markt Snellestraat
's-HERTOGENBOSCH. Middelburg, Langedelft
EINDHOVEN, Rechtestraat
MAASTRICHT, Grootte Staat
VENLO, Vleeschstraat
Hoogfijne Maatzaken doch geen tailleursprijzen

AUTOMOBIEL-TECHNICUM
Charlotte de Bourbonstraat 63—65. 's Gravenhage
Directeur: G. F. STEINBUCH c.c. ing., Corn. Speelmanstraat 42, Tel. 204
Cursussen voor Automobilbestuurders, voor Chauffeurs en voor Reparatoren.
Prospectus op aanvraag.
Bij voldoende deelname speciale cursussen te organiseeren voor verlofgangers.

F. L. VAN BOMMEL
Vlamingstraat 8-10
Prins Hendrikstraat 104-106
Dames- en Heeren- Mode Magazijnen. Handschoenen.

T. B. VAN DER POL
Daendelsstraat 1c 's-Gravenhage
Telefoon 5785 H.
Vertrouwd adres van prima Rijkleding voor Dames en Heeren en Avondkleding.

..... **Melkinrichting** .....
Den Haag, Lange Beestenmarkt 9 - Tel. Haag 3683
„PASTEUR”
Scheveningen, Neptunusstr. 66a - Tel. Schev. 1853
Stoom-Zuivelfabriek

Instituut „VAN WIJNGAARDEN“,
Neutrale School voor M.U.L.O. Jongens en Meisjes.
2de Schuijststraat 332 (Duinoord), Den Haag.

Afd. A (6 leerjaren) opleid. H.B.S., Lyceum en Gymnasium
Afd. B (3 leerjaren voor leerlingen boven 12 jaar). Op-
leiding voor verschillende examens.
Schoolgeld f 60.— tot f 100.— per jaar.
Kleine klassen, ruime lokalen, Centr. verwarming, Electr. verlichting.

2de Hands Meubelmagazijn
J. C. FERON,
VEENKADE 20 DEN HAAG
STEEDS IN- EN VERKOOP.
Atelier voor herstellingen en veranderingen.
Gevestigd sedert 1880.

Parkhotel
van Stolkpark, Scheveningsche Boschjes.
EERSTE RANGS FAMILIEHOTEL
Centrale Verwarming, Electrisch Licht, Baden,
Rustige ligging.
Bijzonder geschikt voor Zomer- en Winterverblijf.

Vereeniging OOST en WEST.

Afdeeling 'S-GRAVENHAGE.

Aan het Bureau **Laan van Meerdervoort 187**, zijn van 10—12 en van 2—4 uur (uitgezonderd Zaterdagmiddags) inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken voor:

Muziek- en Zanglessen.

Teeken- en Schilderlessen.

Lessen in moderne talen.

Fransche-, Duitsche-, Engelsche- en Italiaansche Conversatielessen.

Opleiding admittie examens H. B. S. en Gymnasium.

Handwerklessen.

Schrijf-, Kopiëer- en Vertaalwerk.

Deze inlichtingen zijn ook te verkrijgen op schriftelijke aanvraag bij den Secretaris der Commissie voor hulp aan werkzoekenden, den heer J. A. SOETENS, **Ieplaan 11**.

Aan bovengenoemd adres zijn ook inlichtingen te bekomen omtrent Families, die zich belasten met de opvoeding van kinderen, omtrent hotels, pensions, inrichting, medische hulp, onderwijs enz.

Indische Dienstboden kunnen zich aangeven in **Laan van Meerdervoort 187** voor eene verandering van dienst, of een dienst bij een naar Indië terugkeerende familie; hetzij schriftelijk of mondeling; voor eene voorloopige opname tot het tijdstip van weder in dienst treden bestaat geen gelegenheid.

OPGAVE van Leden der Vereeniging „Oost en West“, die zich beschikbaar stellen voor het geven van **privaatlessen in Indische talen**.

A. H. J. G. WALBEEHM, Hooge Rijndijk 55, Leiden. — Javaansch. — Maleisch.

Mr. E. RIJKE, Witte Singel 46, Leiden. — Javaansch. — Maleisch. — Madoereesch.

S. TAGOR, Inl. Veearts, Burg. Reigersstr. 51bis, Utrecht. — Maleisch. — Battaksch.

W. G. HAUFF, Voorzitter der Federatie van Ned. Stenografie-leraren in Ned.-Oost-Indië, Vaartweg 75, Hilversum. — Maleisch. — Boekhouding b. d. Suiker-Industrie volgens The Decimal Classification and Relativ Index by Melvil Dewey.

IBRAHIM GELAR DATOEK TAN MALAKA, Korte Singel 36, Bussum. — Maleisch. (Nadere informaties Ned.-Ind. Onderwijs- en Studiekas, Rokin 84, Amsterdam).

MAS SAMSI, Leeraar Mal. taal aan de Handelsschool te Rotterdam, Schietbaanlaan 19, Rotterdam — Javaansch. — Maleisch.

LEDEN, die in deze opgave opgenomen wenschen te worden, kunnen zich opgeven aan den Secretaris der Vereeniging, Heulstraat 17, 's-Gravenhage.

** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging „Oost en West“, Heulstraat 17, Den Haag zijn de navolgende werkjes verkrijgbaar:

a. Een Boekje over onze Oost voor hen, die er niet geweest zijn.

door J. H. en H. B.

Prijs: 1 exemplaar f 0.10. 50 ex. f 2.80.

voor Departementen en Leden der „Maatschappij tot Nut van het Algemeen“ f 2.20 per 50 ex., plus 25 cent voor frankeerkosten.

b. Onze Oost II. Iets over den Inlander en zijn Zieleleven.

door T. J. BEZEMER.

Prijs: 1 exemplaar 5 cent. 50 ex. f 2.—;

voor Departementen en Leden der „Maatschappij tot Nut van het Algemeen“ f 1.55 per 50 ex., plus 25 cent voor frankeerkosten.

** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging „Oost en West“, Heulstraat 17, de Firma MARTINUS NIJHOFF, Lange Voorhout 9, Den Haag, en andere Boekhandelaren zijn verkrijgbaar:

a. Onze West: **De Kolonie Suriname**, door REMAN IRUS (FRED. OUDSCHANS DENTZ);

II. **De Kolonie Curaçao**, door M. VICTOR ZWIJSEN, Oud-Rector van het Colegio „Santo Tomás“ te Curaçao. Prijs per exemplaar f 0.25 en f 0.03 frankeerkosten

b. Staats- en partic. betrekkingen in onze Overzeesche Bezittingen; Werkkring en Vooruitzichten.

No. I. De Bestuursambtenaren in Nederlandsch-Indië.

Prijs: f 0.25 per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten

No. II. De Geëmployeerde bij de Javasuiker-Industrie.

Prijs: f 0.20 per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. III. De Rechterlijke Ambtenaar in Nederlandsch-Indië.

Prijs: f 0.15 per exemplaar en f 0.01 frankeerkosten.

No. IV. De Ingenieur in Nederlandsch-Indië.

Prijs: f 0.40 per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. V. De Ambtenaar bij het Boschwezen in Nederlandsch-Indië.

Prijs: f 0.20 per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. VI. De Ambtenaar bij het Onderwijs in Nederlandsch-Indië.

Prijs: f 0.25 per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. VII. De Vooruitzichten van den Nederlandschen arts in Nederlandsch-Indië.

Prijs: f 0.25 per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. VIII. De Ambtenaar bij den dienst der in- en uitvoerrechten en accijnzen in N.-Indië.

Prijs: f 0.20 per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. IX. De Ambtenaar bij de Gouvernements-Marine in Nederlandsch-Indië.

Prijs: f 0.20 per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. X. De Ambtenaar bij den Post-, Telegraaf- en Telefoondienst in Nederlandsch-Indië.

Prijs: f 0.25 per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

C. P. MEIJS Lzn.,

Prins Willemstraat 2-4, SCHEVENINGEN, Tel. Sch. 652

FABRIKANT VAN

Hotel-Restaurant-Fornuizen

Nieuwste systeem. Attesten ter inzage.

RIPPEN

Pianohandel

PIET HEINSTRAT 42
ELANDSTRAT 17.

Tel. 4683.

Verhuren Stemmen

P. B. VAN MOORSEL & Co

Kerkplein 11-12, naast het Hoofdpostkantoor.
Torenstraat 5-6 - Telefoon 2898 - Den Haag

Goedkoopst adres voor het geheel of ged. installeeren van woningen.

Vleugels, Piano's
Kunstspel-Piano's, Orgels

Verhuur PIANO's van 15.- p. mnd of 150.- p. j. af.
VLEUGELS „ 18.- „ „ „ 180.- „ „

REPARATIE - STEMMEN - RUIL.

Afdeeling Gebruikte Instrumenten.

Speciale Inrichting
voor het gereedmaken voor de TROPEN.

GOOSEN & SWAGERMAN
DEN HAAG - BOEKHORSTSTRAAT 149

„HUIZE ZEELANDIA“

Pension van Statenlaan 100
den 1sten Rang. DEN HAAG.

Telefoon Schev. 2231.

PRIMA REFERENTIËN. BILLIJKE PRIJZEN.

Aanbevelend, Mevr. J. KOOPMAN.

TELEFOON H 7057

C. P. A. NICOLAI

Specialiteit in HEEREN-MODEARTIKELEN

Ruime keuze. - Nieuwste Modellen.

Dunklerstraat 33 hoek
Valeriusstraat.

C. HOYNG,

Spuistraat 20-22 Den Haag.

AMSTERDAM - UTRECHT.

Onze Geïllustreerde Catalogus is een
uitstekende handleiding om zich op
huishoudelijk gebied in te richten.

TAFELSERVIEZEN, GLASWERK, LEPELS
VORKEN, MESSEN, GASOLINELAMPEN.

Prijscourant gratis.

Leverancier van H. M. de Koningin.

Leverancier van H. M. de Koningin.

Maison de Bonneterie

DEN HAAG, Buitenhof-Groenmarkt.

AMSTERDAM, Kalverstraat-Rokin.

Grootst gesorteerde Magazijnen van Elegante Dames- en Kinderconfectie.

AUG. SAVELKOUL.
INDISCHE UITRUSTINGEN VOOR HEEREN EN DAMES.
Heerenkleeding naar Maat.
Batavia — Semarang — Soerabaya — Bandoeng
Amsterdam, Singel hoek Heiligeweg.
Vraagt den Geïllustreerden Catalogus der Dames- of Heerenafdeeling.

A. VAN DER PUTTEN,
Veenestraat 8-10 - DEN HAAG - Tel. 5330
Specialiteit: Damesblouses - Rokken
Zijden Stoffen. Garneer-artikelen.

WISBRUN & LIFFMANN.
Veenestraat 35-37 - Tel. 2503. - Den Haag.
DAMES MODEARTIKELLEN.
ZIJDEN STOFFEN, FLUWEELEN, KANTSTOFFEN.
ALLE SOORTEN GARNEERINGEN, ENZ.
BALARTIKELLEN.

VAN RIJN & SCHILPEROORD
Meubelfabrikanten.
Anna van Buerenstraat 157 - Tel. H. 679
'S-GRAVENHAGE.
Des gewenscht worden alle soorten
Meubelen naar teekening vervaardigd.

**GIJF's Alcoholvrije Groc
MOSKOWA**
(Gedeponceerd).
is verwarmend, smakelijk en zuiver.
Vraagt Uwen winkelier en bij de
fabrikanten Fa. GIJF & Co., Tel. H. 2962.

Inrichting voor Zenuwzieken en Hulpbehoevenden
KONINGINNEWEG 1 - AMSTERDAM
Telefoon ZUID 828.
OPNAME VOOR TIJDELIJK EN DOORLOOPEND
Zuster C. G. SOER,
Gedipl. Verpleegster Ned. Ver. v. Psych. en Neurologie.

A. SCHRÖDER & Co.
Groenmarkt.
Voor het slechte jaargetijde
Kinder-Regenmantels en -Capes
in stof en geolied weefsel.
Zeer practisch voor schoolgaande kinderen!

**DIEREN-
TUIN**
Den Haag
Aangifte voor het Lidmaatschap kan dagelijks geschieden ten kantore Benoordenhout 2 en bij den Portier aan het hoofdhek.
Invullingsbiljetten en voorwaarden worden ook op verlangen toegezonden.
De contributie gaat in met de maand, volgende op die van de aangifte. Voorloopige toegangsbevisen worden dadelijk verstrekt.
Fraaie Tuin en Bloemen, Kassen, Vogelzalen, Aquarium, Rosarium, Museum, Kinderspeelplaats met doorlopend toezicht, Societeit, Concerten, Opera's, Tooneelvoorstellingen.

Brengt een bezoek aan **BOEATAN**
Magazijnen van INDISCHE KUNSTNIJVERHEID :

Confiserie en Chocolaterie Royales
J. A. KRUL.
Grand Salon de Rafraichissements NOORDEINDE 44,
Vraagt onze CHOCOLADE (alleen prima merken),
FIJNE BONBONS en HAAGSCHE HOPJES.

**HUWELIJKS
UITZETTEN**
Tel. 2162. Zichtzendingen.
Voorhanden: LINNEN Damast Tafelgoed.
LINNEN Bedlakens en Sloopen.
LINNEN Handdoeken en Keukendoeken.
BERNARD DRABBE, Noordeinde 6 t/o de Plaats.

Piano's, Orgels, Vleugels, Auto-piano's.
PIANO's in huur f 6.— per maand,
desgewenscht in huurkoop, bij
L. C. JACOBI, vh. Chef Firma J. F. CUYPERS,
Regentesselaan 123, bij Reg.pl. Tel. H. 1403
's GRAVENHAGE.
STEMMEN - VERHUREN - REPAREREEN

J. v. MOORSEL
Schoolstraat 27 - Den Haag - Tel. 201
EERSTE HUIS
in: Stoffen, Mouselines en Witte
Goederen. :: Stalen op aanvraag.

American Hotel - Amsterdam
Hotel en Café-Restaurant 1e Rang.
Schoonste Ligging - Moderne Inrichting
Electrische Verlichting - Centrale Verwarming
Electrische Personenlift
Omnibus aan 't Station - Matige Prijzen
A. W. VOLMER, Directeur.
Tel. Interc. 4737. Code 5th Edition A. B. C.

J. FONDERIE Jr. Kort Achterom No. 17,
(achter de Veenestr.)
's Gravenhage, Tel. 6102. - Gevestigd sedert Ao 1839.
Specialiteit in: STAALWAREN.
Grote sortering in TAFEL- en DESSERTMESSEN
ZAKMESSEN, SCHEERMESSEN,
SCHEERAPPARATEN SCHAREN.

Holland-Canada Hypotheekbank, 's Gravenhage
Directie: Mr. J. D. P. TEN BOSCH te Den Haag en J. G. COSTER te Winnipeg.
5 pct. PANDBRIEVEN
tegen beurskoers. Uitstaand bedrag Pandbrieven ruim f 13.000.000.—.

Adverteeren doet verkoopen.